

Faktory ovlivňující integraci etnických menšin do společnosti

Bc. Petr Vápeník

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Petr Vápeník**
Osobní číslo: **H11459**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Faktory ovlivňující integraci menšin do společnosti**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti integrace cizinců a menšin do majoritní společnosti.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu metodou ohniskové skupiny.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ALLPORT, Gordon Willard. O povaze předsudků. Praha: Prostor, 2004. ISBN 80-7260-125-3.

HAYES, Nicky. Základy sociální psychologie. Praha: Portál, 2003, 1998. ISBN 80-7178-763-9.

PRŮCHA, Jan. Interkulturní komunikace. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3069-1.

STRAUSS, Anselm L a Juliet M CORBIN. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 808583460x.

ŠÍŠKOVÁ, T. Menšiny a migranti v České republice. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání diplomové práce:

26. dubna 2013

Ve Zlíně dne 14. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek ohhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předcházejícím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 15.3.2013

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování školních prací

2) Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3

3) zákon č. 111/1998 Sb.

(2) Důkazem, diplomem, bakalářské a inženýrské práce odvedené uchazečem k obhajobě musí být odjmuté půl pracovních dnů před touto obhajobou zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě oděvu učitelů učitelů předloženo rovněž školou nebo není-li tak práce, v místě pracovních učitelů školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý z nich má vloženo práce pořizovat na své náklady výtisk, který musí být razováno.

(3) Platí, že oděvnímá práce musí souhlasit se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na uplatněné obhajoby.

2) Článek 6. 121/2008 Sb. o právu autorství, o právních souvisejících a právních souvisejících a o právních nálezích zúčastněných učitelů se vztahují pouze k právním předpisům, § 37 odst. 3.

(2) Do práva autorství také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ačkoliv škola na školské předměty nebo nepříměto bezplatně nebo náhodně prospěchu k výuce nebo k vlastnímu působení učitelů nebo učitelů na základě školních nebo školních pracovníků vyvíjejících z jeho působení vzhled ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školské dílo).

3) Článek 6. 121/2008 Sb. o právu autorství, o právních souvisejících a právních souvisejících a o právních nálezích zúčastněných učitelů se vztahují pouze k právním předpisům, § 60 školní dílo.

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za své vlastní podmínky právo na využití školních učitelů a učitelů školních díla (§ 35 odst. 3). Uplatnění práva školního díla náleží učitelům bez náležité důvěry, pokud se tyto osoby dovolávají občanského práva jako vůle a souhlas. Ustanovení § 35 odst. 3 má být nadotčené.

(2) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají právo školního díla zřít dílo učitelů či pracovníků školního učitelů, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy škol nebo školního či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny používat, aby jim školní dílo z vyvíjených díla dovedeno v souvislosti s využitím díla či poskytnutím licence podle zákona 2 příměstské práce na území národní, které na využití díla vynaložily, a to podle svého uvážení až do svých skutečné výše; právo se překládá k výši výjimečně dovedeno školní nebo školního či vzdělávacího učitelů a učitelů školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se věnuje problematice související s integrací etnických menšin do majoritní společnosti. V teoretické části vymezuje pojmy úzce související s tématem. Jedná se o problematiku migrace a integrace cizinců, předsudků a jejich utváření, a dále pojmové vymezení multikulturní výchovy. Praktická část je tvořena kvalitativním výzkumem, který poskytuje hlubší náhled do zmiňované oblasti s využitím ohniskových skupin. Cílem praktické části je na základě analýzou získaných dat odhalit jednotlivé faktory ovlivňující integrační proces a zjistit nové skutečnosti, které jej provází.

Klíčová slova: migrace, integrace, předsudek, postoj, multikulturní výchova

ABSTRACT

This diploma thesis deals with the issues related to the integration of ethnic minorities in the host society. The theoretical part is defines terms closely connected to the topic, such as migration and integration of minorities, prejudices, attitudes and for example multiculture education. The practical part consists of qualitative research and presenting a deeper insight into the issues of integration of minorities into majority society.

The aim of the practical part is then conducted interviews in focus groups and their subsequent analysis using the elements enshrined theory, find out how factors have an influence on integration of minorities.

Keywords: migration, integration, prejudice, attitude, multiculture education

Poděkování a čestné prohlášení

Rád bych touto cestou vyjádřil poděkování všem, jejichž podpora mi usnadnila zpracování mé diplomové práce. V první řadě chci poděkovat svému vedoucímu práce Mgr. Jakubovi Hladíkovi, Ph.D. za vedení, cenné rady a pomoc při zpracování diplomové práce.

Mé díky patří rovněž všem účastníkům výzkumného šetření a osobám, které mi poskytli zázemí pro realizaci výzkumného šetření.

Za podporu a pomoc děkuji také své rodině, blízkým i nejbližším.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto

„Kdosi řekl, že je snazší rozbít atom než předsudek“

Gordon W. Allport

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 MIGRACE A JEJÍ SOUČASNÉ POJETÍ	11
1.1 VÝVOJ MIGRACE V ČESKÉ REPUBLICE	12
Období 1990-1992	12
Období 1993 – 1998	12
Období 1999 – 2002	13
Období 2003 – 2008	13
1.2 DOPADY MIGRACE NA ČESKOU POPULACI.....	14
2 PŘEDSUDDKY A POSTOJE	16
2.1 VZNIK A VÝVOJ PŘEDSUDDKŮ A POSTOJŮ	17
2.2 ZMĚNA POSTOJŮ A PŘEDSUDDKŮ.....	18
3 NAŠE MYŠLENÍ A VNÍMÁNÍ DRUHÝCH	20
4 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA V PROCESU EDUKACE.....	22
4.1 VYMEZENÍ POJMU, OBSAHU A CÍLŮ MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY.....	22
4.2 VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ CIZINCŮ A JEJICH INTEGRACE DO ŠKOLSKÉHO PROSTŘEDÍ	23
4.3 ADAPTACE IMIGRANTŮ V TŘÍDNÍM A ŠKOLNÍM KOLEKTIVU	24
II PRAKTICKÁ ČÁST	25
ÚVOD	26
5 CÍL VÝZKUMU.....	27
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	27
5.2 POJETÍ VÝZKUMU	27
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU	27
5.4 VOLBA VÝZKUMNÉ METODY.....	28
5.5 PLÁNOVÁNÍ A DESIGN OHNISKOVÝCH SKUPIN.....	29
5.5.1 Přípravná fáze.....	29
5.5.2 Určení typu účastníků	29
6 ANALÝZA A ZPRACOVÁNÍ DAT	30
6.1 OTEVŘENÉ KÓDOVÁNÍ.....	30
6.1.1 Ohnisková skupina č.1 - kódování a interpretace rozhovorů.....	30
6.1.2 Ohnisková skupina č. 2 - kódování a interpretace rozhovorů.....	45
6.2 AXIÁLNÍ KÓDOVÁNÍ	51
6.3 SELEKTIVNÍ KÓDOVÁNÍ	54
6.4 SHRNUTÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	57
6.5 OVĚŘENÍ VÝSLEDKŮ ZÍSKANÝCH DAT	59
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
SEZNAM PŘÍLOH	64

ÚVOD

Závažné problémy provázející přistěhovalectví cizinců, integrační proces (např. segregace etnicko-kulturních komunit, vznik xenofobních nálad ve společnosti, projevy diskriminace atd.), prevence těchto jevů, a obecně sociální skupiny (imigranti, cizinci) patří do problematiky sociální pedagogiky.

Zájem o výzkum v uvedené oblasti odůvodňuji několikaletou praxí s cizinci a menšinami, tomuto tématu jsem se věnoval i při zpracování bakalářské práce, kterou jsem obhájil v roce 2011. Při studiu odborné literatury jsem dospěl k závěru, že česká společnost je někdy příliš konzervativní, odmítavá a někdy i xenofobní vůči cizincům. Je otázkou proč tomu tak je, když obyvatelstvo území České republiky nebylo ve své podstatě nikdy etnicky homogenní.

Problematika integrace cizinců je v celé současné Evropě významným společenským jevem a současná imigrační a integrační situace v České republice není výjimkou. Je třeba, ale zdůraznit, že situace se poměrně rychle mění a vyžaduje tak neustálý monitoring, diskusi a tematickou aktualizaci výzkumných poznatků.

Tato diplomová práce by měla ve své teoretické části představit vývoj migrační a integrační politiky v České republice, který je rozpracován do jednotlivých etap. Druhá a třetí kapitola pojednává o vzniku předsudků a postojů a vnímání druhých osob. Ve čtvrté kapitole je věnován prostor multikulturní výchově, která je zpracována do procesu edukace.

Praktická část prezentuje výsledky kvalitativního výzkumu a blíže podhaluje faktory, které mohou ovlivňovat integraci menšin do majoritní společnosti. Získané výsledky výzkumu mohou pozitivně obohatit dosavadní znalosti v dané problematice. Význam bádání je dále spatřován např. v rovině pedagogicko-teoretické, kdy může přinést nové multikulturní poznatky, které mohou být aplikovány do multikulturní výchovy, na základě rámcově vzdělávacího programu škol ve Zlínském kraji.

Ve své práci bych se chtěl zaměřit na menší skupiny, nebo na specifické problémy regionálního, či lokálního charakteru, které se při kvantitativních výzkumech nemusí projevit.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Migrace a její současné pojetí

Migrace (z latinského *migratio* = přestěhování), nebo také stěhování, znamená prostorové přemísťování osob přes hranice libovolných územních celků, které se pojí se změnou bydliště na dobu přechodnou nebo trvalou. Podle směru této pohybu stěhování rozlišujeme pojmy emigrace (vystěhování) a imigrace (přistěhování). Každý z pohybů osob ovšem nabývá obou forem – z jedné oblasti se emigruje, do druhé se imigruje. Při analýze migrace jsou důležitými ukazateli demografické charakteristiky migrantů, např. pohlaví, věk, rodinný stav, migrační motivy a jejich dopady na lokální, sociální a profesní strukturu. Dále je sledován rovněž vliv migrace uchování či narušování tradic, životní styl, vznik nátlakových skupin apod. (Maříková, 1996, s. 628)

Je běžné, že zpočátku migruje pouze některý z členů, který má za úkol se v nové destinaci usadit a zajistit vhodné podmínky a zázemí pro ostatní členy rodiny, kteří ho později následují. Aby mohl tento „průkopník“ vycestovat musí disponovat nemalou finanční hotovostí, kterou si obstarává nejrůznějšími způsoby. Často se jedná o nejistou investici, která mnohdy vede k značnému zadlužení migranta a jeho blízkých.

Šišková (2001, s. 23) považuje změnu rodného prostředí spojovanou s migrací za velmi citelný a stresující zásah do života jedince. Mnohdy je tento stres přirovnáván k situacím, jimž musí člověk čelit např. při rozvodu, ztrátě blízkého člověka nebo při zadlužení.

Migranti jsou při své přesídlování zpravidla ovlivňováni třemi druhy prostředí, místu emigrace, tranzitnímu území a cílovému místu imigrace. Kromě jiných skutečností, jako je věk, pohlaví, vzdělání tak do procesu vstupuje pochopitelně i geografická poloha těchto teritorií, specifika jejich kultury, případná nesnášenlivost, tolerance aj. (Šišková, 2001, s. 17)

Důvody pro imigraci jsou různé a je velmi obtížné je přesně specifikovat. Migrační proudy ovlivňuje bohatství jednotlivých destinací, životní úroveň dané společnosti a její ekonomická stabilita. Významnými faktory, které rovněž napomáhají imigraci obyvatelstva, jsou diktátorské politické systémy v jednotlivých státech, vysoká porodnost a přelidněnost některých oblastí Asie a Afriky a další.

Většina ekonomicky vyspělých zemí má snahu regulovat, nebo omezovat příliv migrantů na svá území a toleruje takovou míru migrace cizinců, aby byla zajištěna ekonomická i sociální ochrana migrantů, bezpečnost vlastních občanů a v neposlední řadě i trh práce.

Šišková (2001, s. 32) uvádí, že regulované přistěhovalectví poskytuje zdravý základ integrace imigrantů.

1.1 *Vývoj migrace v České republice*

V současné České republice je přistěhovalectví chápáno stále jako něco okrajového, byť má jeho význam vzrůstající tendenci. Za poslední desetiletí roste počet přistěhovalců, kteří míří do České republiky snad nejvíce ze všech vyspělých států západní Evropy. Migrace není žádným novým pojmem, neboť geografická poloha země ve středu Evropy, byla po celou dobu ovlivňována migračními proudy směřujícími po Evropě (Scheu, Aslan, 2011, s. 114).

V první polovině 90. let byla ČR výhradně tranzitním územím, které přistěhovalci využívali k migraci směrem na západ. Postupem času se však strategie migrantů začala více zaměřovat na usídlení právě v ČR. Důvody migrace jsou hlavně ekonomické, ale nezdědka se objeví i případy migrace politické. Tyto důvody je velmi těžké objektivně posoudit, neboť většina migrantů, hlavně těch nelegálních, ekonomické důvody zastírají právě politickými a náboženskými problémy ve svých domovských státech. Na základě těchto migračních trendů se začala měnit i migrační a integrační politika v ČR. Drbohlav (2010, s. 71-84) se věnuje oběma politickým přístupům a popisuje období od roku 1990 do roku 2008 následovně:

Období 1990-1992

Migrační politika - prolomení migrační izolace, vznik nových subjektů řešících problematiku mezinárodní migrace a přijetí nové migrační legislativy. V platnost vstupuje nový zákon o pobytu cizinců č 123/1992, který nahradil původní zákon z roku 1965.

Integrační politika – vláda se zaměřuje na integraci uprchlíků a v prosinci 1991 přijímá Usnesení, na základě kterého se řeší integrace českých krajanů a jejich rodin, přicházejících z Běloruska, Kazachstánu a Ukrajiny.

Období 1993 – 1998

Migrační politika – vlivem rozdělení Československa se mění demografické uspořádání v na nově vzniklém území, ze Slováků se stávají cizinci a téměř 400 000 žádá o české občanství. Mimo tyto skutečnosti pokračuje příliv pracovních migrantů do ČR z jiných států (Ukrajina, Moldávie, Vietnam). Vzrůstá míra nezaměstnanosti, což se projevuje na snižo-

vání počtu cizinců na českém trhu. Úřady práce zpřísňují proces vydávání pracovních povolení, stoupá počet nelegálních dělníků. Mezi hlavní cíle tehdejší migrační politiky patří především boj s nelegální migrací.

Integrační politika – zaměřuje se více na uprchlíky, vzniká program s názvem „Státní asistenční program pro integraci“. V počátcích je hlavním cílem tohoto programu nabídka ubytování, později sociální a pracovní poradenství a kurzy českého jazyka.

Období 1999 – 2002

Imigrační politika – Pokračují problémy v oblasti ekonomiky, včetně rostoucí nezaměstnanosti. Stoupá počet nelegálních zahraničních pracovníků, převážně z Ukrajiny. Vláda na tyto skutečnosti reaguje zpřísněním pobytového režimu cizinců a zavádí vízový režim pro Ukrajinu. Dále vstupuje v platnost nový zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců a zákon č. 325/1999 Sb., o azylu. V roce 2001 je oficiálně zastaven státní Program návratu krajanů z Kazachstánu, Ruska, Uzbekistánu a Moldavska.

Integrační politika - Hlavním cílem je vytvořit podmínky pro systematický rozvoj dobrých vztahů mezi jednotlivými komunitami. Klíčovým prvkem byla podpora projektů zaměřených na zvyšování informovanosti migrantů i českých občanů.

Období 2003 – 2008

Imigrační politika – Česko vstupuje do Evropské unie (květen 2004), což mělo za následek přizpůsobení české legislativy k EU. Spouští se projekt „Výběr kvalifikovaných pracovníků“, jehož cílem je nalákat do země vysoce kvalifikované zahraniční odborníky, aby se společně s rodinami usadili v ČR. V reakci na rostoucí počet účelových sňatků se zpřísňují podmínky pro získání pobytového oprávnění v ČR. Vzniká projekt tzv. „zelených karet“. Jedná se o systém podporující legální krátkodobou pracovní migraci, který má eliminovat nelegální zaměstnávání cizinců.

Integrační politika – Dochází k přesunu odpovědnosti za koordinaci integrační politiky z MV ČR na MPSV. Vzniká nová koncepce integrace, která zahrnuje čtyři prioritní oblasti a cíle, jichž má být dosaženo: 1. znalost českého jazyka, 2. ekonomická soběstačnost imigrantů; 3. orientace imigrantů ve společnosti; 4. vztahy imigrantů s příslušníky majoritní společnosti. Odpovědnost za koordinaci integrační politiky je opět přesouvána na MV ČR, které v roce 2009 definuje za hlavní cíl české integrační politiky prevenci v utváření uza-

vřených komunit migrantů a jejich sociální exkluzi. Za stěžejní nástroj je považována implementace integrační politiky na regionální a lokální úrovni.

Období posledních dvou let v ČR je nejvíce ovlivňováno ekonomickou recesí a stále zvyšující se mírou nezaměstnanosti. Ve státní správě začínají působit Inspektoráty práce, které dohlíží na zákonnost pracovněprávních vztahů a společně s cizineckou policií provádějí rozsáhlé kontrolní akce zaměřené na legální zaměstnávání cizinců. Úřady práce opět zpřísňují podmínky pro vydávání pracovních povolení, a tak se z cizinců zaměstnanců stávají drobní živnostníci. Získat povolení k zaměstnání pro tzv. „prvožadatele“ o česká pracovní víza je pro cizince ze třetích zemí takřka nemožné. Od roku 2011 dochází k rozsáhlé reformě cizinecké policie a téměř veškerá agenda spojená s povolováním a prodlužováním dlouhodobých a trvalých pobytů spadá pod civilní pracovníky Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR. Ministerstvo vnitra se intenzivně začíná zapojovat do integračních aktivit a projektů. Nejvýraznější aktivity jsou zaznamenány v Centrech na podporu integrace cizinců, která působí převážně v krajských městech. Jejich hlavní cílovou skupinou jsou cizinci ze třetích zemí, pro které pořádají bezplatné kurzy českého jazyka, socio-kulturní kurzy, apod. Integrační centra spolupracují i s dalšími státními a nestátními subjekty, pořádají semináře a platformy a snaží se co nejvíce usnadnit integrační proces všem zúčastněným stranám.

1.2 *Dopady migrace na českou populaci*

Migrace s sebou přináší spoustu různých aspektů, které se negativně či pozitivně promítají do jednotlivých oblastí české společnosti. Migrace má přímý vliv na demografické uspořádání, ekonomický a pracovní sektor, oblast bezpečnosti a kriminality apod.

Některé státy si od mezinárodní migrace slibují snížení popř. úplnou eliminaci klesající porodnosti. Ukazuje se, že díky migraci nedochází k nárůstu počtu obyvatel v jednotlivých zemích, ale migrace pouze přispívá k udržení konstantního počtu obyvatel a v žádném případě nezabrání stárnutí populace. Výzkumné studie a statistiky říkají, že průměrná porodnost migrujících žen se v hostitelských destinacích nezvyšuje oproti průměrné porodnosti žen ve státech, odkud přicházejí. Plodnost cizinek v Česku byla v období 2005-2008 kolem 0,6 dítěte na jednu ženu, což ve srovnání s celkovou porodností Češek za stejné období znamená méně než polovinu (1,35). Mezi cizinkami mají nejvyšší porodnost ženy z Vietnamu (0,7 dítěte v roce 2004). Co se týká ekonomických dopadů migrace na českou společnost, je zřejmé, že cizinci pracovní trh spíše doplňují, neboť zde zastávají hlavně špatně

placená a neatraktivní pracovní místa. Pozitivní dopad na český pracovní trh má jejich flexibilita a schopnost pracovat téměř všude, kde je to zapotřebí. Migrační dopady na českou společnost jsou zaznamenány i v oblasti bezpečnostní politiky. Pro integraci cizinců je přirozené, že se jistou měrou podílí i na páchané trestné činnosti. Díky mezinárodní migraci dochází k obohacení českého kriminálního prostředí o nové praktiky a trendy trestné činnosti, např. klientský systém, vybírání výpalného. Zvyšuje se kriminalita v oblasti obchodování s lidmi, pašování drog, padělání cestovních dokladů, apod. Dopusud se však empiricky neprokázalo, že by migrace cizinců měla přímý vliv na hlubší změny sociálních struktur obyvatelstva. Kromě ekonomických dopadů jsou dopady imigrace na českou společnost zanedbatelné. (Drbohlav, 2010, s. 126-132)

2 Předsudky a postoje

Slovo předsudek je odvozeno od latinského *prejudicium* a jeho význam se postupem času měnil. Prvotní označení se užívalo ve spojení s úsudkem opírajícím se o dřívější rozhodnutí či zkušenost a znamenal tedy tzv. *precedent*. Později se jednalo o úsudek, který si jedinec vytvoří, aniž by věc dostatečně rozumově zdůvodnil. Dnešní význam slova předsudek má výrazně emocionální nádech a jedná se v podstatě o předčasný a nepodložený úsudek. Charakter předsudku může být pozitivní nebo negativní (Allport, 2004, s. 38). Podstatou předsudku jsou tedy prvotní myšlenkové procesy, které se spouští na základě našich předchozích zkušeností. Předsudky jsou snadno přenositelné a mají výraznou schopnost žít si vlastním životem. Na jejich utváření se výrazně podílí dominující společnost a její kulturní charakter. Ve vztahu k odlišným etnickým skupinám se většinou hovoří o negativních předsudcích, neboť je většinou kladen důraz na zjevnou odlišnost těchto menšinových společenských skupin. Negativní myšlenkové procesy může spustit například barva pleti, jazyková odlišnost, životní styl, náboženství, apod. Pokud hovoříme o negativních předsudcích, je vhodné zmínit i předsudky pozitivní. Tyto vznikají většinou ve spojitosti s kulturními prvky, kterými disponuje příslušná etnická skupina a majoritní společnost je vnímá jako obohacující.

Postoje, na rozdíl od předsudků, v sobě zahrnují nejen myšlenkové procesy, ale i konkrétní určitou činnost nebo jednání. Pomáhají nám usměrňovat naše reakce při hodnocení věcí, událostí, osob (jedinec i skupina). V praxi to znamená, že pokud máme vůči jedinci negativní postoj, protože nám například ublížil, tak se mu příště vyhneme, abychom nemuseli pokaždé vnímat jeho škodlivost. (Hayesová, 2009, s. 97)

Termín „postoj“ nám definuje Pedagogický slovník (2003, s. 171) následovně: *„Postoj je hodnotící vztah zaujímaný jednotlivcem vůči okolnímu světu, jiným subjektům i sobě samému. Zahrnuje dispozici chovat se či reagovat určitým relativně stabilním způsobem. Postoj je získáván na základě spontánního učení v rodině a v jiných sociálních prostředích“*.

Předsudky a postoje mají velmi těsnou souvislost a vzájemně se ovlivňují. Oba termíny však mají svůj specifický význam i postavení v lidském jednání. Odborná veřejnost uvádí, že předsudek je *„fixovaný, předem zformovaný postoj k nějakému objektu projevující se bez ohledu na individualitu nebo povahu objektu. Člověk, který má předsudky, nezvažuje při posuzování druhých žádná alternativní vysvětlení. Výsledek jeho hodnocení je dopředu*

určen nějakou libovolnou vlastností toho druhého“ (Hayesová, 2009, s. 121). Postoj je charakterizován tím, že obsahuje i konativní složku neboli jednání.

2.1 *Vznik a vývoj předsudků a postojů*

Předsudky a postoje někde vznikají, mají silný emocionální náboj, snadnou přenositelnost, s určitou intenzitou směřují vůči konkrétním objektům a výrazně mohou ovlivňovat další jednání. Aby předsudky či postoje vůbec mohly vzniknout, musí k tomu mít vhodné podmínky a zákonitosti. Podle Výrosta a Slaměníka (2008, s. 127) jsou některé postoje vrozené, ale převážná většina je získávána v průběhu života jedince přímo, prostřednictvím zkušenosti s objekty nebo zprostředkovaně, sociálním učením. Jedná se o relativně stabilní veličinu vyjadřující hodnotící vztah k různým sociálním objektům.

Helus (2009, s. 16), který se zabývá sociální psychologií, uvádí, že v průběhu života spolu lidé neustále komunikují, ovlivňují se a ztotožňují s druhými, napodobují se, vyjasňují si citové vazby, vytváří závislost na druhých. V průběhu těchto interakcí mezi sebou vzájemně soutěží, spolupracují, vytváří harmonické soužití, ale také konfliktní situace.

Právě při mezilidských vztazích hrají předsudky a postoje významnou roli, pomáhají jedincům lépe zvládat adaptaci na okolní prostředí, jsou nástrojem k vyjadřování hodnot a rovněž plní obrannou funkci (Výrost, Slaměník, 2008, s. 128).

Vzhledem k tomu, že za jednu ze základních stavebních jednotek společnosti může být považováno prostředí, jedinec se do něj rodí, vyrůstá v něm a taky umírá, je toto prostředí hlavním činitelem při utváření předsudků a postojů. Po celou dobu svého života je člověk ovlivňován okolním prostředím, ve kterém přejímá kulturní vzorce, ztotožňuje se s nimi, ctí je a dále je pak předává svým potomkům. Jedná se v podstatě o cirkulující proces, který může změnit nebo dokonce zastavit pouze jiná významná dominující osobnost, společnost nebo okolnost.

Pro vznik a vývoj předsudků je tedy rozhodující prostředí, kde jedinec vyrůstá. Každé prostředí má své charakteristické kulturní rysy a proces jejich osvojování probíhá již od dětství. Kromě pozitivních hodnot, jako jsou normy a tradice, přejímá i negativní kulturní vzorce, mezi které předsudky a postoje patří. Děti jsou schopny rozlišovat rasové a etnické předsudky již v předškolním věku a nejčastěji si je osvojují napodobováním od svých rodičů a příbuzných. (Průcha, 2011, s. 61)

2.2 *Změna postojů a předsudků*

Důležitým zdrojem změny postojů je tzv. *kognitivní disonance*, představující jakýsi stresor pro člověka, který tento nesoulad mezi postoji prožívá. Objevuje se tehdy, když zjistíme, že si naše postoje odporují. Vzniklé napětí lze vyrovnat buď změnou jednoho z postojů, nebo přidáním dalšího, který nám umožní situaci vnímat jiným způsobem. Festinger (1957 cit. podle Hayesová, 2009, s. 102-104) tvrdí, že lidé, kteří již mají na nějakou otázku vyhraněný názor, často odolávají informacím, které jejich přesvědčení odporují a mají snahu se jim bránit. Takou informaci jednoduše ignorují, nebo ji překroutí tak, aby se slučovala s jejich přesvědčením. Mohou například diskreditovat zdroj informací, účelově vytrhnou informaci z kontextu a použít jen tu část, která jim vyhovuje, je pro ně žádoucí a vyvolává pozitivní asociace.

Změna zažitých předsudků, popř. jejich redukce, je stejně složitá jako změna postojů. Hayesová (2009, s. 127-129) uvádí, že redukce předsudků má pět hlavních podmínek:

- rovnoprávné postavení zúčastněných,
- příležitost k osobnímu kontaktu,
- kontakt s nestereotypními jedinci,
- podpora společnosti,
- příležitost ke spolupráci.

Rovnoprávné postavení zúčastněných osob může eliminovat vznik předsudků. Pokud je však společenský život ovlivňován společenskou rolí podporující stereotypy určitých etnických skupin, společenské předsudky se zřejmě nezmění.

Má-li dojít k přehodnocení předsudku, musí se aktéři obou skupin nejen osobně potkat, ale je nutné, aby řešili vzniklý problém s předsudky společně. Pouhý kontakt mezi dvěma nepřátelskými skupinami může způsobit spíše nárůst předsudků.

Vzniklé předsudky může redukovat kontakt s nestereotypními jedinci. Pro osobu trpící předsudky je těžké vnímat všechny členy skupiny stereotypně, pokud se opakovaně setkává s jedinci, kteří jejímu stereotypu neodpovídají.

Společenská podpora kontaktu mezi skupinami rovněž eliminuje vznik předsudků. Největší důraz je samozřejmě kladen na rodinu. Rodiče by si měli uvědomovat, že děti se učí nápodobou a mnohé předsudky užívané u rodičů si jednoduše přivlastní.

Příležitost ke spolupráci a společenské úsilí vede k rozšíření sociálních hranic společenské identifikace. Členové druhé skupiny už nejsou „oni“, ale stávají se „naši“, neboť klasifikace na „my“ a „oni“ je hlavním faktorem zakládajícím předsudky. Společenské úsilí, které přestává vnímat odlišnosti mezi skupinami, se tak stává účinným nástrojem k redukci předsudků – předpojatých postojů.

3 Naše myšlení a vnímání druhých

Myšlení je snaha předjímat skutečnosti, důsledky a plánovat činnost tak, abychom se vyhýbali všemu, co nás může ohrozit. Jedná se o aktivní funkce rozvzpomínání, vnímání, usuzování, plánování. Pokud myšlení směřuje k předjímání skutečnosti, hovoříme o uvažování. Allport rozlišuje tzv. „cílené myšlení“ a „necílené myšlení“. Cílené myšlení používáme tehdy, pokud řešíme běžné problémy a své závěry odvozujeme na základě našich racionálních a objektivně získaných vlastností o objektu. Můžeme samozřejmě chybovat, ale celkový směr našeho uvažování se řídí realitou. Opakem tohoto je myšlení „necílené“, neboli fantazijní či autistické. V průběhu tohoto myšlení nám na mysl samoúčelně přichází jedna představa za druhou, aniž bychom měli pro tuto činnost logickou oporu. Významným průvodním jevem autistického myšlení je racionalizace. Lidé se neradi přiznávají k tomuto způsobu myšlení, zpravidla o něm totiž ani nevědí. Brání se tvrzení, že jejich názor vychází z předsudku, a tuto skutečnost se snaží odůvodnit jinou, zdánlivě logickou skutečností. Osoba bílé pleti trpící na předsudky vůči „černošům“ bude odmítat pít vodu ze stejného hrnku jako „černoš“ a pro zdůvodnění uvede, že tak činí proto, že osoby tmavé pleti „trpí různými chorobami“. Tento důvod sice může působit věrohodně, ale opomíjí skutečnost, že i „běloši“ mohou trpět stejnými chorobami jako „černoši“. Rozeznat logické uvažování od racionalizace není snadné. Racionalizace se řídí jistými pravidly, podřizuje se obecně platným společenským zásadám a má snahu přiblížit se co nejvíce zásadám obecně platné logiky. Když člověk, v obavě o své zdraví odmítne napít ze společného hrnku, vypadá to rozumně, i když to není ten pravý důvod. (Allport, 2004, s. 193)

Na utváření dojmů o druhých lidech se podílí několik faktorů. Hayesová (2009, s. 69-74) zmiňuje následující:

- procesy, které současně implikují (předpokládají) další vlastnosti k osobám, bez podložených důkazů.
- tzv. osobní konstrukty, nebo-li vlastní osobní teorie o druhých,
- první dojmy,
- stereotypy, pomocí nichž zařazujeme lidi do příslušných kategorií.

Implicitní teorie osobnosti – tento způsob předjímání nějakého závěru je založen na našem prvním dojmu, který předpokládá, že ten, kdo má nějaký určitý povahový rys, má také několik dalších, které jsou s ním spojeny. Závěry této teorie byly ověřeny na základě několi-

ka experimentů. Jeden z nich spočíval v tom, že se studenti měli zúčastnit přednášky hostujícího profesora, jehož charakteristika byla tvořena základní šesticí přídavných jmen: „inteligentní“, „šikovný“, „pracovitý“, „rozhodný“, „praktický“, „opatrný“. K této základní charakteristice byly přidány jednotlivě další dvě přídavná jména, „vřelý“ nebo „chladný“. Pointa spočívala v tom, že po ukončení přednášky výzkumník zjistil, že se jí zúčastnilo daleko více studentů, kterým byl tento přednášející představen jako „vřelý“, než těch, kterým byl popsán jako „chladný“.

Stereotypizace – jedná se o klasifikaci lidí podle předem daných kritérií, kdy nebereme ohled na to jaký člověk ve skutečnosti je, ale jednoduše ho řadíme do nám blízkých kategorií. Tím se stereotypizace odlišuje od implicitní teorie osobnosti, která nám pouze pomáhá dotvořit obraz osobnosti člověka.

4 Multikulturní výchova v procesu edukace

Čtvrtá kapitola diplomové práce se snaží pojmově vymezit obsah multikulturní výchovy a propojit tuto problematiku s výchovně vzdělávacím procesem. Podle Balvína (2012, s. 34) je výchova realizována především prostřednictvím školy, ale zdůrazňuje, že výchovný proces probíhá i v prostředí mimoškolním, v rodině, zájmových organizacích i při volnočasových aktivitách. Ve vztahu k rozrůstající se multikulturní společnosti má multikulturní výchova usnadnit osvojování odlišných kulturních systémů, které se v této rozmanité společnosti střetávají. Výchova je tedy celoplošnou záležitostí týkající se všech zúčastněných aktérů (děti, mládež, dospělí) a měla by být zaměřena na zdůraznění pozitivních hodnot vlastní kultury jednotlivých skupin s tím, že každá kultura má přirozené právo na svou existenci, uchování a další rozvoj.

4.1 Vymezení pojmu, obsahu a cílů multikulturní výchovy

Podle Pedagogického slovníku je multikulturní výchova definována jako „*snaha vytvářet prostřednictvím vzdělávacích programů způsobilost lidí chápat a respektovat i jiné kultury než svou vlastní. Má značný praktický význam vzhledem k vytváření postojů vůči imigrantům, příslušníkům jiných národů, ras apod.*“ (Průcha, Walterova, Mareš, 2009, s. 160)

Pojmová vymezení multikulturní výchovy jsou nejednotná a odborná veřejnost je do značné míry ovlivněna volbou pojmové varianty a teoretickými východisky, které jednotliví autoři zastávají a zároveň se v nich odráží i aktuální stav v zemi, v níž daná teorie vzniká. Souhrnně je však konstatováno, že multikulturní výchova je záměrné (intencionální) výchovně-vzdělávací (edukační) působení na jedince, které má za cíl dosáhnout u něj takových změn jeho osobnosti, že bude schopen života v multikulturní společnosti. (Hladík, 2006, s. 25)

Průcha (2011, s. 15) specifikuje multikulturní výchovu jako edukační činnost, která učí vzájemnému soužití, respektu a spolupráci lidí z různých etnik, národů a náboženských skupin. Je prováděna různými formami výchovy a vzdělávání nejen ve školách, ale i v mimoškolních zařízeních, v reklamních kampaních i v rámci politických opatření. Skutečný efekt multikulturní výchovy však není spolehlivě prokázán.

Všechna zmiňovaná pojmová vymezení vychází z předpokladu, že společnost, kde má být multikulturní výchova uplatňována, disponuje nedostatečnou znalostí dané problematiky, a

tudíž je nutné na tento fakt vhodně reagovat. Z toho důvodu je nezbytné zdůraznit potřebu multikulturní osvěty nejen ve školním prostředí, ale i v oblasti široké veřejnosti. Multikulturní prostředí není pro občany ČR nově vzniklým fenoménem, etnické skupiny zde působí dlouhodobě (viz první kapitola). Empirická bádání v této oblasti však dokazují, že dominantní společnost je vůči těmto procesům stále zdrženlivá a ovlivňuje ji pozitivní či negativní zkušenosti. Problematika soužití multikulturních společenství je dlouhodobě utvářející se proces, který je celospolečenskou záležitostí. Definice Pedagogického slovníku tento aspekt nezmiňuje a potřebu multikulturního vzdělávání tak směřuje pouze vůči majoritní společnosti. Je přirozené, že hostující společnost může důsledkem obav z narůstající migrace působit odmítavě, a tento jev je důležité eliminovat. Na druhou stranu je, ale nutné začlenit do výchovně-vzdělávacího procesu i přicházející migranty. Potřeba multikulturního vzdělávání je tedy záležitostí všech jedinců bez ohledu na věk, pohlaví, náboženství a etnickou příslušnost. Hladík (2006) zmiňuje označení pro multikulturní výchovu jako tzv. „protipředsudkovou výchovu.“ Uvedený pojem nás odkazuje na předsudky, jejich vznik a případnou změnu, která je možná i na základě dlouhodobého výchovně-vzdělávacího procesu společnosti. Vzhledem k poměrně mladé výchovné koncepci, již multikulturní výchova v Českém prostředí bezpochyby je, se nedají předpokládat rychlé a výrazné změny v myšlení lidí.

4.2 *Vzdělávání dětí cizinců a jejich integrace do školského prostředí*

Stěhování migrantů a jejich usídlování v hostitelských destinacích je rovněž spojeno s procesem vzdělávání. V demokratických státech je přirozené, že cizinci mají v oblasti vzdělávání stejná práva a povinnosti jako jejich právoplatní občané. Shodně je tomu tak i na území České republiky, kde tuto problematiku upravuje Zákon o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání tzv. školský zákon č. 561/2004 Sb. Z uvedeného tedy vyplývá, že povinná školní docházka se vztahuje i na děti cizinců. Zájem cizinců o vzdělávání nad rámec povinné školní docházky je v ČR zřejmý, a tak dochází k začleňování cizinců do školského prostředí i na úrovni středních a vysokých škol. Česká republika patří k zemím, kde je podíl cizinců ve srovnání s populací občanů ČR relativně nízký, dosahuje téměř 5%. Nicméně tento trend má vzrůstající tendenci, proto je snaha o integraci dětí imigrantů do vzdělávacích systémů. (Průcha, 2011, s. 74-75)

Integrace dětí cizinců do školského prostředí je složitý proces podmíněn znalostí vyučovacího jazyka dominující společnosti a jednotlivé státy Evropské unie k němu přistupují indi-

viduálně. Průcha (2011, s. 91) zmiňuje dva základní modely integrace vzdělávacích systémů, které se mohou vzájemně kombinovat. Jedná se o:

- Integrační model - děti jsou začleňovány do běžných tříd ve stejné věkové kategorii, zde se vzdělávají podle programu dané školy a podpora imigrantů se zaměřuje zejména na zdokonalení v jazyce. Tento přístup je uplatňován ve většině evropských zemí.
- Separální model – výuka dětí (imigrantů) probíhá odděleně a je přizpůsobena jejich specifickým potřebám. Výuka některých předmětů probíhá společně s ostatními žáky běžných tříd. Tento model je typický např. pro Německo, Nizozemsko, Finsko, Švédsko, Norsko aj.

4.3 *Adaptace imigrantů v třídním a školním kolektivu*

S nástupem školní docházky mohou nastat u dětí imigrantů problémy s adaptací na odlišné školní podmínky. Ty mohou nastat např. důsledkem rozdílných pravidel ve školním prostředí, v přístupu učitelů i ve stylu oblékání. Pro některé kultury je specifické užívání školních uniforem, nebo v islámských zemích příznačné zahalení dívek. Je všeobecně známo, že např. belgická či francouzská společnost není příliš nakloněna tradičním muslimským oděvům, jako jsou „burka“ či „nikáb“. „*Ve Švédsku se k diskuzím o tom, zda je přípustné, aby muslimské dívky ve školách tvář s burkou, vyjádřil Národní výbor pro vzdělávání takto: Školy musí především vzdělávat efektivně a pro vyučování a učení je velmi důležitá komunikace tváří v tvář. Tudiž má každá škola právo nepřipustit nošení těchto šátků v době vyučování*“ (Průcha, 2011, s. 93). Česká republika je vůči těmto aspektům benevolentní a neuplatňuje tak striktní opatření. Přesto se děti cizinců mohou v průběhu adaptace na školní prostředí s jistými problémy setkat, nejčastěji je uváděna jazyková bariera a odmítavé postoje ze strany spolužáků.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Úvod

Ve své výzkumné části mám zájem se zabývat pojmy a vztahy u konkrétních aktérů sociální reality, proto jsem se rozhodl pro **kvalitativní výzkum**, jehož podstatou je porozumět situacím tak, jak je vnímají samotní aktéři. Na základě dosavadních teoretických východisek se stále nabízí předpoklad, že cizinci jsou negativně vnímáni majoritní společností a tato skutečnost jim brání v úspěšné integraci do společnosti. Tento aspekt z nich tudíž může činit znevýhodněnou společenskou skupinu. Cílem této práce je vytvoření nové teorie, která by měla vzniknout na základě kvalitativního empirického zkoumání.

5 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zmapovat vztahy a reakce vznikající důsledkem soužití dvou a více etnicky odlišných společenských struktur. Na základě hlubšího proniknutí do problematiky integrace migrantů chci odhalit hlavní faktory, které tento proces ovlivňují.

5.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém formulujeme v následujících otázkách:

- A: Jakým způsobem se cizinci vyrovnávají s odlišným kulturním prostředím?
- B: Jak by cizinci charakterizovali postoje, které vnímají u majoritní společnosti?
- C: Do jaké míry mohou postoje společnosti ovlivňovat osobnost cizinců a s jakými důsledky?
- D: S jakými bariérami se cizinci nejčastěji setkávají?

5.2 Pojetí výzkumu

S ohledem na výzkumný problém jsem zvolil kvalitativní výzkumnou metodu, neboť právě tato umožňuje co nejvíce proniknout do hloubky problému a odhalit jeho podstatu. Jsem si vědom, že kvalitativní výzkum zabere více času, ale s ohledem na jevy, které hodlám zkoumat, jsem přesvědčen o správné volbě. Užití kvantitativního přístupu by bylo, vzhledem k cíli výzkumu neefektivní a neúčelné.

5.3 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Pro potřeby kvalitativního výzkumu je nutné zajistit takový rozsah výběru (osob), který výzkumníkovi zajistí optimální množství získaných dat. Gavora (2000, s. 144) hovoří o tzv. saturaci.

Základní soubor pro výzkumné šetření tvoří tři etnické skupiny, které se v ČR vyznačují poměrně velkou početností. Jedná se o občany Vietnamské socialistické republiky, Ukrajiny a Mongolska. Ze základního souboru byl zvolen záměrný výběr, který byl rozdělen do dvou ohniskových skupin. První skupinu tvoří studenti Vyšší policejní školy a Střední policejní školy Ministerstva vnitra v Holešově (VPŠ a SPŠ Holešov), kteří zde absolvují středoškolské studium v rámci projektu Vzdělávání národnostních menšin. Co se týká etnické příslušnosti této skupiny, je složena z dívek a chlapců z Vietnamské socialistické republiky a z Ukrajiny. Druhá skupina je složena ze žáků zlínských základních škol, kteří shodně

pochází z Mongolska, kde se rovněž narodili. Účelovost neboli záměrnost výběru spočívá v tom, že se všichni účastníci narodili ve svém domovském státu a na území ČR pobývají již delší časový interval. Všichni tak měli možnost absolvovat začleňování do společnosti a vnímat provázející jevy. Dalším důležitým kritériem byla dostačující znalost českého jazyka. Sběr dat byl proveden specifikovanou metodou v prostorách VPŠ a SPŠ Holešov a Centra na podporu integrace cizinců ve Zlíně (CPIC Zlín).

5.4 *Volba výzkumné metody*

Jako hlavní výzkumná metoda byla zvolena tzv. **ohnisková skupina**, která se s ohledem na odbornou literaturu jevila v daném případě jako nejvhodnější. Patton (In Švaříček a kol. 2007, s. 185) spatřuje výhody ohniskové skupiny v tom, že se interakce mezi účastníky vzájemně konfrontují, podporují, čímž jsou jejich názory vzájemně sladěny, kontrolují se a tím zvyšují věrohodnost jednotlivých výpovědí. Neméně důležité jsou i poutavé, zábavné a motivační prvky této metody. Morgan (2001, s. 22) spatřuje klady této výzkumné metody v možnosti pozorovat v omezeném časovém úseku množství předmětných interakcí, které může badatel řídit a usměrňovat.

Navzdory kladům je nutno zmínit i limity, které jsou pro ohniskové skupiny typické. Patton (In Švaříček a kol. 2007, s. 185) zmiňuje zejména značné zkušenosti a nároky na samotného moderátora, který je nucen řídit rozhovor tak, aby nedominovaly jedna nebo dvě výrazné osobnosti, a aby méně verbálně disponovaní účastníci byli povzbuzováni ke sdílení svých postojů. Dále je zmiňován fakt, že v rámci ohniskové skupiny může nastat situace, kdy si tzv. participant uvědomují, že jejich pohled na věc je v menšině, proto raději mlčí, neboť nechtějí riskovat negativní reakce většiny.

Švaříček a kol. (2007, s. 185) zase uvádí, že se ohniskové skupiny používají v pedagogických výzkumech zejména při zkoumání témat, kdy klíčovou roli hrají určité skupinové fenomény, jako např. stimuly, bariery a další činitele, kteří vyplývají z příslušnosti k určité skupině.

Po pečlivém uvážení všech zmiňovaných kladů i záporů nebylo shledáno žádných úskalí, která by ohrožovala úspěšnou realizaci výzkumného bádání. Z toho důvodu bylo přistoupeno k plánování a designu ohniskových skupin.

5.5 *Plánování a design ohniskových skupin*

Klíčovým aspektem pro stanovení počtu účastníků a zvolení příslušného počtu ohniskových skupin byla snaha o získání takového množství informací, které bude dostačující pro tzv. saturaci, neboli nasycení. Morgan (2001, s. 59) říká, že v ohniskové skupině o méně než 6 účastnících by mohlo být obtížné vyvolat ohniskovou diskusi na zvolené téma. Skupiny čítající více jak 10 účastníků je zase obtížné korigovat. K počtu ohniskových skupin Morgan (2001, s. 60) uvádí, že vytvoření pouze jedné skupiny může výzkumníkovi způsobit značné problémy, neboť nemá možnost získané informace porovnat s dalším výzkumnou skupinou. Výrazná odlišnost diskusí ve dvou skupinách, tak může být pro výzkumníka varováním, že saturace nebylo dosaženo.

S ohledem na uvedené argumenty jsem tedy zvolil dvě ohniskové skupiny, které se skládaly z 8 a 6 účastníků.

5.5.1 **Přípravná fáze**

Výzkumná skupina se skládá ze tří účastníků: moderátor a obsluha videokamery. V přípravné fázi bylo nutné zvolit nejvhodnější způsob a strategii zaznamenávání skupinových interakcí mezi informanty. Jako nejvhodnější a zároveň lákavý způsob zaznamenávání dat byla zvolena videonahrávka. Vzhledem k současné platné právní úpravě týkající se ochrany osobních údajů bylo nutné o této skutečnosti vyrozumět výzkumnou skupinu a získat k tomu její písemný souhlas. U nezletilých byl vyžadován souhlas zákonného zástupce. S ohledem na zachování anonymity informantů nejsou tyto souhlasy součástí příloh diplomové práce a byly společně s pořízenými videonahrávkami skartovány.

Přípravná fáze rovněž zahrnovala stanovení míry strukturovanosti v rozsahu asi 3-4 hlavních témat tak, aby byl zajištěn přirozený rozvoj témat a bylo zřejmé, která témata mají být projednávána.

5.5.2 **Určení typu účastníků**

Ohniskové skupiny byly utvořeny z Asiatů a Evropanů, kteří se vzájemně neznají. Důraz byl kladen na znalost českého jazyka v takové míře, aby byl pochopen smysl výzkumného bádání a reakce účastníků byly přínosné. Z toho důvodu byli vybráni účastníci, kteří bydlí dlouhodobě na území ČR a jsou již schopni již vnímat charakteristické rysy majoritní společnosti.

6 Analýza a zpracování dat

Jak již bylo uvedeno, jde nám především o vytvoření zakotvené teorie, která vzniká ze tří hlavních typů kódování: otevřené kódování, axiální kódování a selektivní kódování.

6.1 Otevřené kódování

Otevřené kódování vzniká podrobným studiem tzv. surového textu, který byl získán v ohniskových skupinách a jeho podstata spočívá v tom, že se jednotlivé údaje, jako např. slova, věty, odstavce označí odpovídajícími kódy, a tyto se pak shlukují do jednotlivých kategorií. Cílem tohoto procesu je odhalit podobnosti či rozdíly, které tyto kategorie reprezentují. Vycházím nejen z vlastních domněnek, ale odvolávám se na názory získané studiem odborné literatury pojící se ke zkoumané problematice. Jedná se o první a základní analytický krok, bez kterého by nemohla následovat další analytická část (Strauss, Corbinová, 1999, s. 42).

Přepisy rozhovorů z ohniskových skupin a následné kódování a kategorizace byly z důvodu vzájemného srovnání záměrně rozděleny na dvě části. Každá z kategorií má své charakteristické vlastnosti, kterým byly přiřazeny dimenze blíže zpřesňující danou kategorii.

6.1.1 Ohnisková skupina č. 1 - kódování a interpretace rozhovorů

Z důvodu zachování anonymity účastníků výzkumného šetření byla jejich vlastní jména nahrazena kódovým označením, kdy číslice uvádí pořadové číslo osoby v ohniskové skupině, první písmeno vyjadřuje zkratku domovského státu U – Ukrajina, V – Vietnam a druhé písmeno znamená zkratku pohlaví. Číslice za pohlavím odkazuje na řádek příslušné citace informanta v přepsaném rozhovoru.

Informant 1: 1UŽ (věk 17let, v ČR 13 let, Ukrajina)

Informant 2: 2UM (věk 17 let, v ČR 2 roky, Ukrajina)

Informant 3: 3UŽ (věk 17 let, v ČR 7 let, Ukrajina)

Informant 4: 4UŽ (věk 16 let, v ČR 13 let, Ukrajina)

Informant 5: 5VM (věk 21, v ČR 10 let, Vietnam)

Informant 6: 6UŽ (věk 18 let, v ČR 5 let, Ukrajina)

Informant 7: 7VM (věk 19 let, v ČR 6 let, Vietnam)

Informant 8: 8VM (věk 19 let, v ČR 18 let, Vietnam)

I. Kategorie: K migraci nás nutí různé okolnosti

Vlastnosti	Dimenze
Věk migrantů	různý
Objektivní okolnosti	dominující
Subjektivní okolnosti	částečné

Změna bydliště v různé věkové kategorii může citelným způsobem zasáhnout osobnost člověka, neboť je spojena s přerušением dosud navázaných vztahů v rodině, škole, vrstevnických skupinách apod. U každého jedince jsou pocity spojené s touto změnou různé. Výzkumná skupina svým složením odpovídá mladistvým, kteří se do České republiky přestěhovali z důvodu sloučení rodiny. Převážně se jednalo o vztah dítě-matka, dítě-rodice. Faktor ovlivňující změnu bydliště můžeme nazvat jako „**sloučení rodiny**“. Tento působí buď samostatně, nebo jako doprovodný prvek vznikající v kontextu s dalšími okolnostmi, které jsou pro přesídlování cizinců charakteristické. Jedná se zejména o lepší **pracovní uplatnění**, získání vzdělání, apod.

„Do ČR jsem přijel s rodiči, když mi byl rok, takže jsem tu skoro od malička“ (8VM: 55).

„Do Česka jsem přijela, když mi byly tři roky“ (4UŽ: 20).

„Já jsem do ČR přijel v roce 2005, když mi bylo 13let“ (7VM: 46).

„Každý Vietnamec chce aby tady vystudoval VŠ, vydělal si peníze, postavil se ve Vietnamu barák a pak se vrátil k rodině“ (8VM: 328).

„Já jsem se přistěhovala do ČR v roce 2007, rodiče tu byli za prací“ (6UŽ: 37).

„Máme restauraci“ (8VM: 165).

„Můj tatínek je české národnosti, maminka je z Ukrajiny, jelikož on tady bydlel v ČR, tak nás vzal sem“ (1UŽ: 1).

„Tak já jsem měla tatku i mamku z Ukrajiny. Naši se pak rozvedli a mamka si vzala Čecha.“

....přijel jsem za mamkou“ (7VM: 46).

Odhodlání k migraci předchází proces rozhodování, tento však může být doprovázen i negativními jevy jako je např. vnitřní nesouhlas daného jedince, který je nucen podřídit se vyšší autoritě a jejímu vlivu. Zpravidla se jedná o rodiče. Tento jev je zřejmý zejména ve

vietnamské komunitě. Naopak demokratický přístup je více spatřován v evropských rodinách.

„Já jsem se přistěhoval v 11 letech v roce 2001, rodiče mě donutili, protože taťka tam měl možnost otevřít obchod a mamka potřebovala přijet za ním mu pomoci. Kdybych to mohl změnit tak bych se vrátil měl jsem tam lepší kamarády než tady“ (5VM: 25).

„Poprvé jsem navštívil ČR v 15ti letech, a to jsem tady byl dva týdny. Pak se rodiče zeptali jestli chci jet sem a já se rozhodl, že ano. Na Ukrajině mám dvě sestry, ty se rozhodly, že zůstanou na Ukrajině“ (2UM: 12).

Někteří migranti jsou odhodláni dosáhnout určitého cíle a pak se teprve budou rozhodovat co dál.

„Můj sen je být doktorem“ (2UM: 250). „Po této škole půjdu na vysokou a jestli se nedostanu na zdravotnickou, tak půjdu zase na střední. Pak se asi vrátím na Ukrajinu, školy co vystudují tady tam budou platit“ (2UM: 370).

„Chtěl bych svou budoucnost budovat tady v ČR“ (7VM: 395).

„Jednou se určitě vrátím na trvalo, ale nevím kdy. Rád bych tady dostudoval“ (5VM: 379).

2. Kategorie: Vzájemné postoje všech zúčastněných stran

Vlastnosti	Dimenze
Obavy ze ztráty identity	různé
Přítomnost předsudků	značná
Vnitřní uzavřenost	vůči všem
Prospěchářství	účelové

Tato kategorie vystihuje vzájemné postoje, které mohou působit v integračním procesu. V ohniskové skupině jsou tyto aspekty zaznamenány v obou směrech, jak ze strany majoritní společnosti, tak ze strany integrovaných jedinců.

Účastníci výzkumného šetření vnímají majoritní společnost jako uzavřenou, nepřístupnou změnám a plnou předsudků. Strach ze ztráty svrchovanosti, kulturní identity, pracovních příležitostí a případná eskalace násilí mohou být důvodem těchto odmítavých postojů, které jsou podle informantů v české společnosti zakořeněny. Dalším zmiňovaným faktorem je účelové prospěchářství, které se může v postoji majoritní společnosti vůči menšinovým skupinám do jisté míry odrážet.

„Pro mě je česká společnost taková rasově zaměřená, na jiné rasy, např. Vietnamce, Romy. Češi se bojí změn, bojí se toho aby v jejich společnosti převažovala jiná rasa. Např. přijde Ukrajinec a Češi mu začnou říkat: „Co sem lezeš, kradete nám práci!“ Oni se prostě bojí, že sem přijdou nějakí Ukrajinci, Romové, Vietnamci a pak tady bude málo Čechů, oni se toho prostě bojí“ (2UM: 116).

„Najdou se jedinci, kteří prostě mají takový názor na ty menšiny jaký mají. Já si myslím, že ten názor jim zůstane a nikdo jej nezmění. Myslím, že to mají zafixovaný z těch předsudků a ty předsudky jsou pořád stejný, jak ohledně Vietnamců, tak ohledně Ukrajinců“ (3UŽ: 124).

„Já mám kamarády Čechy, ale nechci je nějak urážet, někteří jsou někdy lakomci a jsou proti menšinám, např. proti Cikánům. Prostě je tady nechcú proto, že je to jejich země“ (5VM: 145). „Např. říkají nechceme tady Romy, ale chceme patřit mezi Němce....jde jim jen o peníze, myslí sami na sebe (5VM: 148).

„Mně přijdou Češi takoví uzavřenější, ne jen vůči menšinám, ale i vůči jiným Čechům. Třeba je panelák a ty lidi se v tom baráku mezi sebou neznají, pomalu se ani nepozdraví, mají jen sebe, svou rodinu, svoje ego“ (4UŽ: 137).

„Já nevidím moc velký rozdíl mezi Čechy a Ukrajinci, ale myslím, že Češi jsou prostě mazaní, hledají spíš ty výhody (6UŽ: 152).

Subkategorie: Postoje a hodnoty, jako importovaný artikl.

Vlastnosti	dimenze
Uzavřenost a nedůvěra	zvnitřněná
Špatná zkušenost	neodstranitelná

Vlastností této subkategorie jsou postoje a hodnoty, které si migranti s sebou přinášejí a mohou demonstrovat určitý obraz menšinové společnosti. Charakteristickými rysy je uzavřenost, nedůvěra pramenící ze špatné zkušenosti.

„Moje babička, dědeček, prababička i strýc jsou komunisti a vždycky budou a oni neradi pouští bílé lidi do země. Ty lidi z naší rodiny už jim tolik nevěří, protože co jsem slyšel, hodně lidí z naší rodiny umřelo ve válce, tak oni jsou už takoví. Můžeš se s nimi bavit, ale ne do rodiny“ (5VM: 382).

3. Kategorie: Stačí špetka důkazů a hned vyrobíme plnou náruč generalizací.

Vlastnost	dimenze
-----------	---------

Kategorizace všudypřítomná

V počáteční fázi dochází u jednotlivců i skupin majoritní části k pozvolným reakcím na přítomnost cizího – nového prvku. Nejběžnější reakcí je tzv. **kategorizace**, která je součástí našeho myšlení a podle odborné veřejnosti se tomuto procesu nelze vyhnout, neboť na něm závisí uspořádaný život. Vzniklé kategorie se pak stávají základem předčasného úsudku. Allport (2004, s. 40) uvádí, že kategorizace seskupuje informace, jimiž se řídíme při svých každodenních odhadech, má výraznou tendenci se těmto seskupeným informacím přizpůsobit, umožňují nám rychle identifikovat příbuzný objekt a vše co do dané kategorie spadá, pak vzhledem k podobnosti vyvolává stejné představy a stejné emoce.

Subkategorie: Jak vzniká nenávisť.

Vlastnosti	dimenze
Nesnášenlivost	existující – neexistují
Lokalizace	významná
Pohlaví	důležité
Multikulturní zkušenost	prospěšná
Etnický podtext	zřetelný

Vznikající kategorie mohou být více či méně racionální. Počátek projevů nesnášenlivosti se začíná objevovat ve školním prostředí na **druhém stupni ZŠ** a je vnímán zejména u **dívek**. Pozitivní kategorizaci lze spatřovat např. při zažité multikulturní zkušenosti, která u jedinců nevzbuzuje pocit nedůvěry. Negativní projevy mohou být vyvolány celou řadou nejrůznějších podnětů, které jedinci vnímají a určitým způsobem na ně reagují. Může jít např. o vzhled, nedostatečnou jazykovou vybavenost, apod. Je zjevné, že většina těchto negativních projevů hraničí s předsudky a může vyústit v nejrůznější reakce od verbálních urážek až po fyzické napadání.

„První problémy nastaly na 2 stupni ZŠ, odsuzovali mě, že jsem z Ukrajiny, ať se vrátím zpátky. Začala tam rasová nesnášenlivost“ „Ve třídě jsem byla sama cizinka“ Cítila jsem to jako psychické utlačování od spolužáků, nadávky a takové věci, jinak nic horšího tam nebylo. Dnes na střední škole je to o něco lepší, ale záleží jak u koho. Někteří jsou stále rasově motivovaní a některým je to prostě jedno. Říkají mi to tady hodně lidí, reagují hlavně na to, když se dozví, že jsem z Ukrajiny, prostě komunismus a takový věci (1UŽ: 3-9).

„Když jsem přišla sem na školu, tak problémy neměli s mojí rasou, ale jako s mojí osobou, nemůžu být všem sympatická“ (4UŽ: 22).

„Na ZŠ jsem nastoupila do 8 třídy, s rasovou nesnášenlivostí jsem se setkala spíš ze strany holek, asi proto, že jsem Ukrajinka, že tu nemám co dělat, a že se mám přestěhovat zpátky. (6UŽ: 37). Pak jsem nastoupila na tuto školu (střední), tady už to bylo v pořádku. Nesnášenlivost jsem pociťovala hlavně na ZŠ, hned na začátku, ale spíš to byla ta jazyková bariéra“ (6UŽ: 43).

„Žádnou nesnášenlivost jsem necítil, protože jsem měl na základce ještě jednoho Ukrajince a Češi nás měli docela rádi“ (2UM: 14).

„Já jsem se přistěhoval v jedenácti letech, chodil jsem na základku a pak na gymnázium. Lidi proti mně nic neměli, já proti nim taky. Nikdy jsem se s tím nesetkal“ (5VM: 25).

„Na základce jsem neměl žádné problémy. S narážkami jsem se nějak nesetkal“ (8VM: 56). „Když jdu třeba po ulici, tak na mě děcka křičí: Hele, Číňan a tak“ (8VM: 59).

„To bylo dva roky zpátky, byl jsem na náměstí v Olomouci, slavili jsme vánoce, najednou jsem slyšel nějaký nadávky: „Co tady děláš ty žlutáku“! Otočil jsem se a dostal jsem ránu do obličeje“ (7VM: 159).

„Nebo třeba často slyším nadávky na Vietnamce, že co tu děláme a tak, že pěstujeme marihuanu“ (8VM: 167).

Subkategorie: Zdůraznění všeho, co posílí naši sebeúctu.

Vlastnosti	dimenze
Odmítání	alibistické

Je přirozené, že proces kategorizace probíhá u všech zúčastněných stran a projevují se v něm zažitá zkušenosti, v jejichž důsledku jsou vyjadřovány zastávané postoje, hodnoty, či emoce. Tyto projevy však mohou být vyjadřovány zcela záměrně s důrazem na vyzdvižení negativních vlastností jedné skupiny tak, aby vynikly pozitivní vlastnosti skupiny druhé.

„Já myslím, že sem jezdí hodně lidí z té Zakarpatské části, a to jsou prostě lidi, které my Ukrajinci neuznáváme, protože oni mají jiný jazyk, oni to mají smíšené, nemluví čistě ukrajinsky a jsou takoví jako kdyby divní“ (3UŽ: 128).

4. Kategorie: Snaha identifikovat se s prostředím

Vlastnosti	Dimenze
Přizpůsobivost	důležitá
Nesnášenlivost	nížká

Vlastnost, která byla objevena u této kategorie, se týká vzájemného vztahu skupiny vůči jednotlivcům. Sociální skupina, která je, ve většinovém postavení nepodléhá za určitých okolností pocitu ohrožení. V případě kontaktu s jednotlivci si uvědomuje svou převahu, v některých případech může projevit zájem o vlastní obohacení a dochází k navázání osobního emočního kontaktu.

„Češi mi nepřijdou nijak zvlášť odlišní než Ukrajinci“ (IUŽ: 114).

„S Čechy jsem problém neměl, myslím si, že když zapadnu do společnosti, tak se všichni chovají ke mně stejně jako k Čechům“ (2UM: 121).

„ Volný čas většinou trávím s Čechy proto, že v mém okolí moc cizinců není. Mám spoustu kamarádů Čechů, berou mě v pohodě, bez problémů. Někdy chtějí abych je naučila nějaká ruská slova“ (IUŽ: 333).

„Dostal jsem se do špatné party....Na gymplu jsem měl samé jedničky a potom najednou samé čtyřky. Bylo to proto, že jsem potkal lidi, kteří se místo školy bavili jinak. Tak jsem si říkal proč já to nemůžu dělat. Proč to dělají oni a já ne. Byli to Češi, normálně mě vzali mezi sebe, šli jsme na koupaliště, do skate parku a všude.

Subkategorie: Nerespektování norem

K přizpůsobení může docházet i za cenu porušování platných norem.

Vždycky jsme chodili třeba sprejovat, to jsem si neuvědomoval, že je to špatné“ (5VM: 275).

5. Kategorie: Žijeme zde s Vámi.

Vlastnosti	Dimenze
Přijímání kulturních prvků	důležité
Zachování vlastní kultury	neméně důležité

V průběhu bádání vyšly najevo různé adaptační strategie a procesy vzájemné interakce mezi migranty a hostitelskou společností. Stupeň adaptace cizinců na podmínky vytvářené majoritní společností můžeme přirovnat např. k tomu, jakým způsobem probíhají oslavy nejruznější svátků, dodržování tradic a zvyklostí. Zdali, jsou cizinci schopni přijmout některé typické prvky české kultury, a nakolik se chtějí vzdát prvků kultury původní. Faktické **přijetí kulturních prvků** hostitelské země je považováno za důležité, stejně jako **zachování vlastní kultury**.

„Co se týká tradic a slavení, ty základní jsou vánoce a velikonoce, slavíme obojí. Jak tady v Česku, tak ty Ukrajinské, akorát je to časově posunuté“ (1UŽ: 170).

„My v ČR slavíme normálně, i ukrajinské i české“ (3UŽ:1 88“).

„Spíš se přibližujeme tomu českému stylu. A vzhledem k tomu, že tatka je Čech, tak většinou slavíme ty české svátky. Mně to nevadí, že to nemáme přímo české, kombinujeme to a je to takový mix“ (3UŽ: 191).

My slavíme svátky ukrajinské i české. Ukrajinské slavíme i s Čechy, české slavíme taky s Čechy. Tak třeba vánoce když oslavujeme u nás, protože je máme podle Juliánského kalendáře později, tak musíme mít nejméně 12 chodů jídla, takže všichni jsou šťastní, že je hodně jídla. Pak když slavíme v Česku jako české, tak máme salát a řízek, nejsme moc nadšení, ale co se dá dělat“ (6UŽ: 218).

„V ČR slavíme oboje, velikonoce už teda moc ne, když jsem býval menší, tak to bylo častěji. Vánoce slavíme normální české, taky si dáváme dárky, je tam ryba a tak. No a ty naše...ten náš nový rok jak je až v lednu, tak se scházíme s přáteli, jdeme na večeři...“ (8VM: 226).

Subkategorie: Respekt jako nutnost

Vlastnosti	dimenze
Umělé sdílení tradic	účelové

Umělé dodržování kulturních vzorců je odůvodňováno účelovostí s ohledem na jistou toleranci vůči dominantní společnosti, jejíž prostor etnická skupina sdílí.

„U mě je to tak, že ty vánoce a velikonoce slavíme jen kvůli tomu, že mám kamarády Čechy, ale jinak bych to asi neslavil, protože moji rodiče mě naučili, že musím ctít svou kulturu“ (5VM: 201).

„A ty vánoce a velikonoce slavíme i kvůli bráškovi, aby se rozvíjel stejně jako Češi. Chodí na základku, teď je v první třídě. Kdybychom neslavili ten Nový rok, tak by nemohl dojít do školy a říct, dostal jsem to a to, nebo o velikonocích, byl jsem mrskat holky. Tímto chceme pomoci bráškovi, ale jinak to neslavíme“ (5VM: 204).

„My taky slavíme i vietnamské i české. Vietnamské slavíme proto, že potřebujeme udržet tradici a české slavíme proto, že žijeme v Česku, ale spíš to děláme jen vzhledově ty české svátky a slavíme je spíš s Vietnamci“ (7VM: 213).

Subkategorie: Boření mostů

Vlastnosti	dimenze
Přizpůsobení se	náročné
Pouto domova	intenzivní - slábnoucí
Odpoutávání	neúspěšné - úspěšné

Jazyk a vzhled jedince můžeme považovat za nejvýraznější prvky charakterizující příslušnost k etnické skupině. Zatímco vzhledová stránka jedince většinou zůstává po celý jeho život neměnná, jazykový i emoční projev může dostát změn a dokonale se **přizpůsobit** prostředí. Jedná se však o složitý proces vyžadující vysokou míru angažovanosti.

Dívka, která přijela do ČR ve věku 3 let, a je zde už celkem 13 let, se dostatečně identifikovala s kulturou dominantní společnosti.

„...jsem se přeučila na češtinu, takže svůj rodný jazyk spíše zapominám“ (4UŽ: 82).

„...tu rodinu mám tady, tak jsem se tak počeštila“ (4UŽ: 378).

Za další projev hluboké adaptace lze považovat identifikaci bydliště jako svého **domova**. Doma je tam kde mám svou rodinu, kde se cítím v bezpečí a kam se rád vracím.

„Já bych tady asi zůstala, už jsem si tady zvykla, už jsem tady prakticky doma, což bylo dřív jinak, chtěla jsem se vrátit zpátky“ (1UŽ: 361).

„Jsem tady od mala, tak to tady беру jako doma“ (4UŽ: 377).

Míra nerozhodnosti se projevuje i u těch jedinců, kteří jsou v ČR od útlého dětství. Informant s kódovým označením 8VM přicestoval do ČR s rodiči ve věku jednoho roku a bydlí zde 18let.

„...nevím jestli bych se chtěl vrátit do Vietnamu, spíš bych to bral jako dovolenou“ (8VM: 402).

Na základě níže uvedených interpretací můžeme jen stěží předpokládat „boření mostů“ a emoční odpoutání migrantů od své rodné vlasti.

Informant přicestoval do ČR v 15 letech a je zde pouze dva roky. Za tak krátkou dobu se nedá předpokládat definitivní emoční odloučení od rodné vlasti.

„...až dostuduji, tak se vrátím na Ukrajinu...mám tam celou svou rodinu, mám tam celý svůj majetek po svém otci, mám tam prostě celý svůj život“ (2UM: 372).

Pocit silné skupinové identifikace k původní sociální skupině se nedá vytěsnit ani po 10 letech pobytu v ČR. Dotyčná osoba přijela do ČR ve věku 11 let, tudíž se dá předpoklad

vysoká míra identifikace s původní skupinou vykazující se vysokým sociálním statusem v rodné vlasti.

„Rád bych se vrátil do Vietnamu, protože ta naše rodina je z vyšší vrstvy, tak bych se tam chtěl vrátit a uplatnit náš rod, aby pokračoval“ (5VM: 388).

Vlastnosti této kategorie signalizují, že pokud se pouto k původní sociální skupině vyznačuje na dimenzionální škále jako intenzivní, pak je odpoutání, neboli přilnutí k jiné sociální skupině, méně předpokládatelné.

6. Kategorie: Neznalost jazyka neomlouvá.

Vlastnosti	Dimenze
Jazyková bariera	přítomná
Izolace	dočasná
Orientace	ztížená

Jedním z nejčastějších negativních jevů, který může přivítat migranty v jejich nové destinaci, je **jazyková bariera**, která znesnadňuje možnost komunikace. To může u některých jedinců vyvolat pocit **izolace**, společenského znevýhodnění a horší orientaci v prostředí.

„Neuměla jsem právě vůbec česky, jenom dobrý den, a to bylo všechno....nemohli jsme se nijak domluvit“ (6UŽ: 40).

„Na ZŠ jsem byl trochu izolovaný, protože jsem neuměl česky“ (7VM: 47).

„Já jsem se sem přistěhoval 1. ledna 2012 a hned 4. ledna jsem nastoupil na základku, česky jsem vůbec neuměl“ (2UM: 63).

„...problémy s jazykovou barierou byly, ale zhruba za jeden rok jsem se naučila, už jsem se začala orientovat ve společnosti, už se dalo domluvit“ (6UŽ: 98).

Subkategorie: Zvládání barier.

Vlastnosti	Dimenze
Vliv další osoby	škodlivý – prospěšný

Se zvládáním jazykových barier pomáhá, kdo může, ale v některých případech se pomoc jeví jako nevhodná a neefektivní. **Vliv další osoby** může být tedy prospěšný či nikoliv, jako například pomoc spolužáka ve škole, který se snaží vše překládat do mateřského jazyka

„První měsíc jsem se nic nenaučil, protože můj spolužák Ukrajinec mi všechno překládal a vlastně skoro vůbec jsem se nebavil s Čechy. Pak mě na to upozornila moje třídní učitelka a řekla mi, ať si sednu za nějakým Čechem, který mi hodně pomohl a často mě i učil, překládal mě a také se mnou po škole seděl a doučoval mě česky“ (2UM: 65).

„Já jsem se hned dostal do české rodiny, rodiče znali jednu prodavačku, která byla v důchodu, ona si mě vzala k sobě a asi měsíc jsem u ní bydlel. Neviděl jsem rodiče, tak jsem se ten jazyk naučil hned. Do půl roku jsem uměl docela dobře česky, potom jsem šel do školy, tak jsem problém s jazykovou bariérou neměl“ (5VM: 88).

„Já jsem týden po příjezdu nastoupil na školu, uměl jsem jediné slovo „dobrý den“, současně se školou jsem navštívil soukromého učitele a postupně jsem se naučil česky“ (7VM: 102).

Subkategorie: Výše bariér je přímo úměrná věku jedince.

Vlastnosti stáří	Dimenze důležité
------------------	------------------

Děti si jazykovou bariéru nepřipouští, neřeší složité gramatické jevy, komunikují přirozeně, snáz vnímají okolí a učí se napodobováním.

„Do ČR jsem přijel když mi byl jeden rok, takže jsem tu od malička, česky jsem se naučil brzy. Chodil jsem do školky, později na doučování“ (8VM: 55).

„Když jsem nastoupila do první třídy, od začátku základky, tak se mi čeština učila lehce, neměla jsem s tím žádné problémy, tak si myslím, že s jazykovou bariérou problémy nebyly“ (1UŽ: 60).

„U mě nebyly problémy tý jazykový bariery. Když jsem byla malá, tak jsem tu bydlela jenom chvíli, asi dva roky, tak jsem chodila sem do školky, takže přece jenom jsem se do toho dostala“ (3UŽ: 76).

„Já jsem problém neměla prakticky žádný, protože sotva jsem se naučila mluvit jako dítě, tak jsem se přeučila na češtinu, takže svůj rodný jazyk spíše zapomínám“ (4UŽ: 81).

Subkategorie: Společná řeč. Jak se mluví u nás doma.

Vlastnosti	dimenze
Skladba rodiny	ovlivňující
Prestiž jazyka	nízká-vysoká
Jazyková asimilace	ojedinělá

Každý jedinec, který se ocitá v multikulturním prostředí, si může zvolit takový způsob komunikace, který pro něj bude výhodný. Mladí lidé ve snaze identifikovat se s dominantní kulturou většinou inklinují k jejímu jazyku, kterým nahrazují jazyk původní. Komunikace v domácím prostředí je však závislá na **složení rodiny** a na tzv. prestiži užívaného jazyka, kterou ovlivňuje právě znalost a užívání českého jazyka uvnitř rodiny. Dá se předpokládat, že rodiče informantů, kteří v dostatečné míře neovládají český jazyk, budou upřednostňovat původní jazyk.

„Doma mluvíme čistě ukrajinsky, protože mám nevlastního otce Ukrajince a matku Ukrajinku“ (2UM: 74).

„Doma s rodiči mluvíme vietnamsky. Rodiče česky neumí, já s nimi chodím i na úřad překládat“ (5VM: 95).

„Doma mluvíme vietnamsky“ (7VM: 108).

„U nás se taky mluví vietnamsky“ (8VM: 111).

V bilingválních rodinách se předpokládá užívání českého jazyka, a tudíž prestiž původní jazyka klesá a v ojedinělých případech se i vytrácí.

„Doma mluvíme rusky, taťka je Rus, maminka je Ukrajinka. Ted' bydlím u přítele, který je Čech, tak mluvíme pořád česky“ (6UŽ: 100).

„Doma mluvíme česky i ukrajinsky“ (1UŽ: 62).

„Doma mluvíme spíše česky“ (3UŽ: 79).

„Vlastně doma mluvíme taky česky, akorát když na prázdniny jedeme domů, tak mluvíme ne čistou Ukrajinštinou, ale na Zakarpatsku se mluví tak, že je to trochu zmixované se slovenštinou“ (4UŽ: 85).

Příklad **jazykové asimilace** by mohl vypadat následovně: *„...jsem se přeúčila na češtinu, takže svůj rodný jazyk spíše zapomínám“ (4UŽ: 82).* Zřejmé přijetí jazyka hostitelské společnosti a pozvolné upouštění od užívání mateřského jazyka může dojít až do fáze zapomnění.

7. Kategorie: Volný čas, posiluje integraci v nás.

Vlastnosti	dimenze
Zapojení do volnočasových aktivit	intenzivní
Potíže s vrstevníky	absentující

Základní funkcí volného času je odpočinek zábava i aktivní soužití se sociálním prostředím (Spousta 1996, s. 16). Zde nám půjde v první řadě o soužití se sociálním prostředím, ve kterém se jedinci nacházejí. Jedná se o velmi důležitý prvek, který má velký vliv na vzájemnou soudržnost s okolním prostředím. Úspěšné začlenění a schopnost adaptace či prosazení pak hraje jednu z klíčových rolí v dalším setrvání v dominující společnosti. Bariérou se někdy stávají paradoxně rodiče, kteří z různých důvodů brání svým dětem v uplatňování různých volnočasových aktivit, jedná se např. o finanční důvody, náboženské, kulturní, apod. Jak vyplývá z níže uvedených interpretací, nedocházelo u výzkumné skupiny k omezování volnočasových aktivit. Informanti se běžně **zapojovali** do zájmových kroužků, hráli různé společenské hry a žádným výrazným způsobem se od těchto aktivit nedistancovali. Jejich začleňování probíhalo přirozeným způsobem **bez** zjevných **negativních vlivů** ze strany rodičů, vrstevníků i příslušné společnosti.

„Trávení volného času jsem nijak omezeno neměla. Co jsem chtěla, to jsem mohla dělat. Navštěvovala jsem hasič, taneční. Rodičům to bylo vcelku jedno, hlavně, že nesedím pořád doma“ (1UŽ: 330).

90% svého času trávím ve škole, tzn. že jsem většinou s Čechy. Chodím se spolužáky ven na hokej, na výlety, berou mě v pohodě“ (2UM: 337).

90% času, tak jak říká Vadym trávím ve tady ve škole, s děčkama hrajeme beach volejbal, fotbal a tak. O víkendech mám koníček, požární sport, tatka mě k tomu motivoval. Jsou tam jen Češi, berou mě“ (3UŽ: 340).

„Chodím na thajský box, chodí tam i Vietnamci, ale nikdo to nerozlišuje“ (4UŽ: 345).

„Já většinou spím nebo hraju počítač, občas hraji fotbal, ale moc nesportuju“ (5VM: 347).

Jelikož dojíždím do školy každý den, tak volného času moc nemám. Po škole je práce v domácnosti, o víkendech jezdím na kole, běhat, návštěva rodičů“ (6UŽ: 355).

Já tady ve škole chodím na thajský box, to mně zabírá hodně volného času, pak občas hraji hry na počítači“ (7VM: 357).

Od malička jsem hrál tenis, takže ho hraji i závodně“ (8VM: 358).

8. Kategorie: Bilancování, aneb zvykli jsme si, ale co dál?

Vlastnosti	dimenze
Pocit dočasnosti	hmatatelný

Pouto domova volající

Účastníci výzkumného šetření za dobu pobytu v ČR prošli složitou cestou, která vedla k jejich hlubšímu začlenění do většinové společnosti. Zvládají komunikovat v českém jazyce a úspěšně se orientují v hostitelské společnosti. Mnozí však cítí, že jsou zde jen **dočasně**, narodili se ve svých původních destinacích a „**rodná hrouda**“ je stále přitahuje a láká.

„Já bych tady asi zůstala, už jsem si zvykla, už jsem tady prakticky doma, což bylo dřív jinak. Chtěla jsem se vrátit zpátky, ale někdy o tom občas uvažuji, že bych se tam i vrátila. Přece jen je mi to tam blízké, pořád tam máme rodinný dům, neprodali jsme ho. Ale v tuto chvíli bych zůstala tady (1UŽ: 361).

„Před dvěma lety jsem si myslel, že budu tady pořád, ale teď už ani nevím, protože se to na Ukrajině hodně zlepšilo, ta korupce už tam nemá takové uplatnění. Život se tam zlepšil, je tam práce“ (2UM: 367).

„Já se tam určitě jednou vrátím na trvalo, ale nevím kdy, rád bych tady dostudoval“ (5VM: 379).

„Teď chci být v ČR, na Ukrajinu se můžu vrátit kdykoliv, za chvíli budu maturovat, pak chci jít na VŠ (6UŽ: 391).

„Pokud by to bylo na Ukrajině lepší, tak se tam vrátím. Budu to řešit podle okolností“ (6UŽ: 392).

„Já se rozhodně na Ukrajinu nevrátím, jako bydlet tam na trvalo, netáhne mě to tam, že bych tam měla bydlet. Vzhledem k tomu, že tady mám rodinu a přátele celkem dlouho, tak v téhle chvíli o tom nepřemýšlím. Chci tady studovat a pracovat“ (3UŽ: 374).

„Já momentálně nemám v úmyslu vrátit se do VNM, nedá se to předpovídat, ale kdyby to šlo, tak bych chtěl svou budoucnost budovat tady v ČR“ (7VM: 394).

„Já bych tady chtěl vystudovat, do VNM nevím jestli bych se chtěl vrátit, spíš bych to bral jako dovolenou. Raději bych zůstal a pracoval tady“ (8VM: 402).

9. Kategorie: Máme svobodnou volbu partnera, nebo podléháme vlivům prostředí?

Partnerské vztahy mají výraznou integrační vlastnost, která se promítá do dalšího setrvání migrantů v hostitelské společnosti a postupném zapouštění kořenů. Někteří jedinci mají při volbě životního partnera svobodnou volbu, jiní podléhají vlivům výchovy a tradicím.

Vlastnosti:	dimenze
Vliv rodiny	souhlasný – nesouhlasný
Etnická příslušnost	důležitá - nedůležitá
Možnost vlastního rozhodnutí	možné - nemožné

Výběr životního partnera je většinou individuální záležitostí, kterou ovlivňují různé okolnosti, jako například vzájemné porozumění, tolerance, sympatie atd. Etnicky **smíšená partnerství** jsou u některých informantů téměř vyloučena, a to s ohledem na silný **vliv rodiny**. Možnost **vlastního rozhodnutí** při volbě životního partnera tak do značné míry ovlivňují silné rodové tradice, které jedincům brání v budování etnicky smíšených partnerských vztahů.

„Češku bych si za manželku fakt nevezal. Na víkend by mi to nevadilo, ale za manželku fakt ne. V hlavně mám rodiče, tak kvůli nim ne“ (5VM: 386).

„Klidně si tady můžu založit rodinu, když se zamiluji...ne s Češkou, to pochybuji, že by mi rodiče dali peníze na svatbu. My jsme taková bohatší rodina ve Vietnamu, babička by to asi nepřežila“ (5VM: 380).

„Sňatek s Češkou nevylučuji, rodině to nevádí. Je jim jedno s kým budu, hlavně když budu šťastný“ (7VM: 396).

„Rodiče to nechávají na mě. Partnery si vybírám sama, oni nic proti nemají, je to na mě. Hlavně abych byla spokojená a abych toho nelitovala. Mě Češi nevádí“ (1UŽ: 406).

„Mě taky rodiče dávají volnost, protože tatínek je Čech a mamka Ukrajinka. Přítelkám mám, je to Čech a celkem to klape“ (3UŽ: 408).

„Naším je to taky jedno, mohu mít koho chci. Ted' mám Čecha a dobrý“ (4UŽ: 410).

„Mě by taky Češka nevadila, myslím si, že bych si s ní i rozuměl. Já si myslím, že by to fungovalo, ale nešel bych do toho, jsem jinak vychovaný“ (5VM: 411).

„Mým rodičům nevádí, že mám Čecha. Funguje to, všechno klape, z té mentální stránky...všichni chlapi jsou stejní“ (6UŽ: 413).

„Moje sestřenice, která je ted' už vdaná za Vietnamce, tak ona chodila s Čechem, ale rodina byla proti a našla jí kluka, kterého si má vzít. Mně rodiče řekli, že jsem chlap, takže je rozhodování na mě“ (7VM: 397).

6.1.2 Ohnisková skupina č. 2 - kódování a interpretace rozhovorů

Z důvodu zachování anonymity účastníků výzkumného šetření byla jejich vlastní jména nahrazena kódovým označením, kdy číslice uvádí pořadové číslo osoby v ohniskové skupině a písmeno znamená zkratku pohlaví. Číslice za pohlavím odkazuje na řádek příslušné citace informanta v přepsaném rozhovoru. Tato skupina je z hlediska etnické příslušnosti homogenní, výzkumný soubor tvoří žáci 2. stupně ZŠ, kteří se narodili v Mongolsku.

- Informant 1: 1Ž (žena, věk 12let, v ČR 5,5 roku, Mongolsko)
 Informant 2: 2Ž (žena, věk 13 let, v ČR 8 let, Mongolsko)
 Informant 3: 3Ž (žena, věk 14 let, v ČR 1 rok, Mongolsko)
 Informant 4: 4M (muž, věk 13 let, v ČR 2 roky, Mongolsko)
 Informant 5: 5M (muž, věk 17 let, v ČR 5 let, Mongolsko)
 Informant 6: 6M (muž, věk 15 let, v ČR 1,5 roku, Mongolsko)

1. Kategorie: Rodiče nás na cestu připravují.

<u>Vlastnosti</u>	<u>Dimenze</u>
Těšení	intenzivní

Rodičovské pouto působí jako motivační faktor pozitivně v přímém kontrastu se stávajícími přátelskými vztahy v domovských destinacích. Je zřejmé, že přítomnost rodičů v ČR se stala živnou půdou pro snadnější odpoutání informantů z prostředí, ve kterém se narodili. Stesk po rodičích vytěsnil obavy z nového prostředí, které byly nahrazeny pocitem natěšení.

„První přijela do ČR moje mamka, v Mongolsku jsem zůstala s mým bráchou a tetami. Do ČR jsem se těšila, protože tady byla moje mamka, tak jsem na ni byla natěšená“ (2Ž: 6).

„Z Mongolska jsem nechtěla odjet, protože jsem tam měla kamarády, ale těšila jsem se k rodičům, kteří tady pracovali“ (3Ž: 10).

„ Mně se sem chtělo, protože jsem tady měl už rodiče a byl jsem zvědavý co mě tady čeká“ (5M: 19).

„Přiletěl jsem letadlem, taky jsem přijel za rodiči, kteří už byli v ČR. Proto jsem se těšil, až je uvidím“ (6M: 38).

2. Kategorie: Zapouštění kořenů, pomáhá každý, kdo může.

<u>Vlastnosti</u>	<u>Dimenze</u>
Znalost češtiny	žádná

Český jazyk zpočátku neovládal žádný z účastníků výzkumného šetření. Počáteční zvládnutí tohoto limitujícího faktoru bylo individuální, ale z uvedených interpretací je zřejmé, že se s ním hůře vypořádávaly dívky. Odstranění jazykových bariér pomáhá k rychlejšímu poznání kultury dané společnosti.

„Když jsem přijela do ČR, tak jsem neuměla češtinu. Ve škole nás měla jedna učitelka, která měla známou co bydlela v Mongolsku a ona tady přišla a doučovala nás češtinu“ (IŽ: 54).

„Když jsem přijela do ČR, tak jsem byla ve školce, všechno co mi říkali, jsem po nich opakovala, vůbec jsem nerozuměla. Když si ostatní sedli, tak jsem si taky sedla. Hodně jsme se pak doučovali s bratrem, který už chodil do školy. Vzájemně jsme si pomáhali, bylo to docela těžké. Mamka mi s učením nepomáhala, protože sama česky neumí“ (2Ž: 57).

„Já jsem přijela do Zlína v pátek a hned v pondělí jsem šla do školy. Neuměla jsem vůbec nic. Asi po týdnu jsem začala navštěvovat kurz češtiny. Pak se začala má čeština zlepšovat, trochu líp jsem už rozuměla a teď už je to dobré. Nevzpomínám si na problémy“ (3Ž: 62).

„Já jsem i brečela, nechtěla jsem aby mě mamka nechávala ve školce. Byla jsem malá, nikoho jsem tam neznala, všichni mluvili jenom česky, tak jsem se bála a proto jsem brečela. Trvalo to asi měsíc, než jsem si zvykla“ (2Ž: 66).

„Když jsem přijel, tak jsem byl asi měsíc doma, učil jsem se češtinu, protože jsem ji neuměl. Učil jsem se jen trochu asi 10 slovíček denně. Po měsíci jsem začal chodit do školy, nastoupil jsem do 5 třídy“ (4M: 69).

„Já jsem nastoupil do školy týden po mém příjezdu do ČR, začal jsem chodit do 4 třídy. Hned jsem si našel kamarády, kteří mi pomáhali s češtinou. Hodně mi pomáhala i učitelka, nakreslila mi nějaký obrázek a k němu napsala české slovo. Tak jsem se naučil nějaká základní slova, pak jsem chodil s kamarády ven hrát fotbal a tak jsem se učil“ (5M: 73).

3.Kategorie: Zařazování osob do kategorií.

<u>Vlastnosti</u>	<u>Dimenze</u>
Reakce	pozitivní-negativní
Pohlaví	důležité
Posměšky	dočasné

Kategorizace je součástí našeho života, má výrazný emocionální podtext a bezpochyby vede k předčasným úsudkům, které mohou být základem pro vznik předsudků. Allport uvádí (2004, s. 56), že nejdůležitějšími kategoriemi, které jedinec má, je jeho vlastní soustava hodnot, které dotyčný spíše ctí a brání je, a to bez hlubšího cíleného myšlení.

Nejběžnější reakcí na přítomnost nového spolužáka z Mongolska bylo jeho přirovnání k „Vietnamcům“, a to z důvodu vzájemné vizuální podoby těchto dvou etnik. Jedná se do jisté míry o kategorizaci ovlivněnou patrně dřívější zkušeností, která je u spolužáků zakořeněna. Z uvedených interpretací vyplývá, že terčem posměšných reakcí jsou zejména dívky.

„Vím, že někteří Češi nemají rádi cizince, jako třeba Vietnamce“ (2Ž: 113).

„Češi si nás pletou s Vietnamci“ (2Ž: 133).

„Většina Čechů neznají Mongolce, a proto si nás pletou. Vietnamci tady prodávají oblečení a mají bistra“ (3Ž: 134).

„Češi nemají cizince moc rádi, myslím, že nemají rádi Vietnamce. My jsme Vietnamcům podobní, tak to vztahují i na nás“ (3Ž: 129).

„Ve škole mi někdy říkají Ťamanka, první rok mi to vadilo, považovala jsem to za urážku, ale později jsem si zvykla“ (1Ž: 3).

„Ve škole je to dobré, když mě neznali, tak mě děcka několikrát řekli, že jsem Vietnamka, ale nebrala jsem to jako urážku. Teď už mám hodně kamarádů, tak mi tak neříkají“ (3Ž: 13).

„Když jsem byl v ČR a začal chodit do školy, tak jsem si našel hodně kamarádů, všechno bylo dobré. Nikdo se mi nesmál“ (4M: 17).

„Když jsem přišel, hned jsem získal pár kámošů a vůbec jsem nevnímal žádné urážky. Když jsem přišel do školy, tak za mnou ve třídě všichni hned přišli a začali se mnou kamarádit“ (5M: 20).

Zažitá multikulturní zkušenost hraje důležitou roli při zařazování osob do jednotlivých kategorií. Pokud má společnost či jedinec pozitivní zkušenost s novým prvkem, pravděpodobně tuto zkušenost použije i v dalších obdobných případech.

„Když jsem přijel, nastoupil jsem hned do školy, nikdo se mi nesmál. Měl jsem ve třídě bratrance a ten mi hodně pomáhal“ (6M: 39).

„Když jsem přijela, tak jsem byla malá, to jsem byla ve školce a někteří mi taky říkali *Ťamanka*“ (2Ž: 8). „Já jsem byla ve třídě taky sama *cizinka*“ (2Ž: 23).

4. Kategorie: My jsme jiní, Vy jste jiný.

Vlastnosti:	Dimenze:
Charakter	důležitý
Vzhled	nedůležitý

Mongolské děti hodnotí českou společnost z hlediska jejího povahového charakteru, kdy vnější vzhledové odlišnosti zůstávají bez jakýchkoliv komentářů.

„Pro Čechy máme mongolskou přezdívku „*ULUNGUUD*“, znamená to něco jako „*hladovci*“ (1Ž:122).

„Když potkávám Čechy, tak většinou všude něco jí jako by měli pořád hlad. V Mongolsku je na ulici lidé málo jí, většinou jí doma“ (6M:123).

„Ano, vím, že se toto označení pro Čechy používá. Už jsem si na to zvykla, i na to, že Češi pořád něco jí i na veřejnosti“ (2Ž: 125).

„Mně přijdou Češi lakomí, a to se taky dá vyjádřit přezdívkou „*ULUNGUUD*“, což se do češtiny překládá něco jako *skrblik*“ (4M: 127).

„Já potkávám lidi u nás ve vchodu a když je pozdravím, tak mi neodpoví. Z lidí, které občas potkám cítím nedůvěru“ (6M: 120).

5. Kategorie: Volný čas jako pozitivní faktor.

Vlastnosti:	Dimenze
Absence nesnášenlivosti	zjevná

První výrazný kontakt s majoritní společností se uskutečnil ve školním prostředí, kde docházelo k různým reakcím a vztahům mezi jednotlivými účastníky. Tento kontakt je provázen jazykovou bariérou, vzhledovou odlišností i multikulturní zkušeností. Někteří informanti se právě k tomuto setkání vyjadřují negativně, což dokládají interakce reproduované ohniskovou skupinou. Odlišné vztahy však vznikají při mimoškolních a volnočasových aktivitách. Shodně jako u předchozího výzkumného souboru jsou tyto aktivity pozitivním faktorem při navazování bližších citových vztahů, přátelství a družnosti. Tuto skutečnost nejlépe vystihují níže uvedené spontánní příspěvky popírající zjevnou animozitu a nesnášenlivost bez rozdílu pohlaví.

„ Volný čas trávím s kamarády z ČR i Mongolska, navštěvuji sportovní kroužky jako basketbal, taneční kroužky. Problémy s kamarády žádné necítím“ (1Ž: 94).

„Ve volném čase hraji volejbal, všichni se semnou baví normálně, je to v pohodě. Chodila jsem i do tanečního kroužku. Kamarádím se spíše s Čechy než s Mongoly a je to dobré“ (2Ž: 96).

„Mám ráda sport, hraji basketbal, s kamarádkami zpívám, převážně mám české kamarády. Zpíváme si hlavně anglické písničky“ (3Ž: 99).

„Taky mám převážně české kamarády, hraji s nimi fotbal i basketbal“ (5M: 102).

„Když hraji fotbal nebo basketbal na hřišti, tak tam jsou Češi i Mongolci. Necítím od kamarádů žádné slovní narážky. Česky moc dobře nerozumím, tak nemůžu říct, jestli mě nějak neuráží, ale z chování to nepocítuji a s agresivitou jsem se zatím nesetkal“ (6M: 104).

6.Kategorie: Bariery a jejich zvládání.

Vlastnosti	Dimenze
Zvládání barier	náročné
Jazykové znalosti	nedostačující
Byrokracie	nákladná
Nesnášenlivost	marginální
Pozitivní vzor	ovlivňující
Podobnost	přitahující

Žáci si uvědomují své limity a chápou, že jejich zvládání je velmi náročné. Zejména se to týká jazykových znalostí, neboť si uvědomují, že lepší jazyková vybavenost jim umožní prestižnější vzdělání a lepší uplatnění v profesním životě. Byrokracie a požadavky úřadů jsou rovněž vnímány jako omezení, které stojí čas a finanční prostředky. Tyto výdaje způsobují další finanční zatížení rodinného rozpočtu cizinců a negativně se promítají do začleňovaného procesu, neboť zbavuje jedince účasti na mimoškolních a volnočasových aktivitách. Nesnášenlivost vůči cizincům projevovaná hostitelskou společností je v tomto ohledu marginální záležitostí.

„Vůbec nejsem spokojený se svou češtinou, je to pro mě těžké. Navíc vím, že jsem lenoch. Snažím se učit pravidelně, dám si vždy nějaký cíl, co se mám naučit, ale většinou ho nesplním“ (6M: 79).

„Já budu chodit na učiliště do Otrokovic. Víím, že kdybych uměl líp česky, tak bych si mohl vybrat i lepší školu, třeba s maturitou“ (6M: 154).

„Pro mě není problém nesnášenlivost Čechů. Větší problém jsou finanční příjmy. Žiji pouze s mamkou, která je samoživitelka a babičkou. Mamka musí platit hodně poplatků, i vyřizování víza je náročné a nákladné. S prodlužováním víza je hodně práce, jsou velké požadavky. Představuje to pro mě větší problém, než např. neznalost češtiny“ (4M: 136).

„Když tatka musel jet vyřizovat nějaké papíry do Mongolska, tak hodně peněz stála letenka a já jsem pak nemohla jet s děčkama na školní výlet“ (1Ž: 142).

„Mamka měla problémy s prací, když si nějakou našla, tak firma zkrachovala. Mamka pracuje sama a brácha je na střední. Někdy jsem nemohla jet na třídní výlet a někdy jsem nemohla kvůli penězům navštěvovat některé kroužky“ (2Ž: 144).

Pozitivní vzor je velmi důležitý prvek, který jedincům umožňuje nejen lepší zvládnutí barrier, ale může rovněž být pozitivním činitelem při dalším rozhodování.

„Nejtěžší asi je rozhodnout se jít na tu školu. Bála jsem se, že to nebudu zvládat, ale byl tam brácha a měl dobré známky, tak jsem viděla, že to budu taky zvládat“ (2Ž: 165).

„Já jsem chtěl jít na policejní školu do Holešova, byl jsem tam na den otevřených dveří, ale vím, že bych to kvůli češtině nezvládl“ (6M: 163).

Jedinci, kteří se ocitají v novém prostředí, se snaží nalézt nejschůdnější cestu, jak splynout se společností, proto první kontakty navazují s osobami podobného vzhledu.

“U nás ve třídě byla jedna řamanka, cizinka, teda Vietnamka, s ní jsem se bavila víc“ (1MŽ:24)

7. Kategorie: Plánování jako předpoklad dalšího setrvání v ČR.

Vlastnosti	Dimenze
Mít vlastní cíl	výhodné
Pozitivní vzor	klíčové

Migranti mají zájem dále setrvat v ČR, čemuž nasvědčují projevené studijní ambice, které jsou podloženy vlastním cílem a snahou o jeho dosažení. Je nutné zdůraznit, že se jedná o děti základní školy, jejichž rodiče zastávají v ČR dělnické profese, navzdory této skutečnosti je zřejmé, že děti migrantů mají o své budoucí profesi zcela odlišné představy.

„Já bych chtěl být lékař, takže bych chtěl první na gymnázium“ (4M: 159).

„Já bych chtěla jít po základní škole na gymnázium“ (2Ž: 156).

„Já bych chtěl jít na ekonomku, na obchodní akademii“ (3Ž: 158).

„Já jsem byl přijat na průmyslovku. Dělal jsem přijímačky ještě v jedné škole, taky to byla stovební průmyslovka a taky jsem byl přijat“ (5M: 160).

„Já ještě nevím“ (1Ž: 157).

6.2 Axiální kódování

Po otevřeném kódování následovalo kódování axiální, ve kterém se jednotlivé kategorie a subkategorie uvádí do vztahů určujícího příčinné podmínky, jev, intervenující podmínky, strategie jednání (interakce) a následky. Strauss a Corbinová (1999, s. 72) k tomu používají tzv. „*paradigmatický model*“, který umožňuje o zjištěných údajích systematicky přemýšlet a vzájemně je mezi sebou propojovat.

Za ústřední jev, který vzešel z axiálního kódování, byl stanoven termín **Začleňování do společnosti**. Začleňování probíhá již od samotného vstupu na území hostitelského státu a prolíná se celým pobytem migrantů v ČR. V průběhu této doby dochází k různým jevům, reakcím a interakcím, které se mění podle konkrétních okolností, jsou předmětem bádání a byly zachyceny v obou ohniskových skupinách.

Příčinnými podmínkami jsou události, jejichž důsledkem začíná integrační proces, který jsem označil jako ústřední myšlenku axiálního kódování. Všichni účastníci zahrnutí do výzkumu se narodili ve svých domovských státech a za rozhodnutím dlouhodobě odcestovat do ČR stály subjektivní a objektivní okolnosti, které byly popsány v průběhu otevřeného kódování. Ukázalo se, že účastníci II. ohniskové skupiny se vesměs těšili na příjezd do nové destinace, zatímco v I. ohniskové byly zaznamenány i negativní projevy, které se musely podřídit autoritě v pozici rodiče - zákonného zástupce.

Kontext je soubor vlastností náležejících jevu a zároveň je souborem podmínek, za nichž jsou uplatňovány strategie jednání nebo interakce určené ke zvládnání, ovládnání nebo reagování na určitý jev. Fyzická přítomnost migrantů v ČR tedy zapřičiňuje jejich přirozenou integraci do společnosti a je závislá na časové trajektorii, která může nabývat krátkodobých, dlouhodobých nebo trvalých hodnot. Intenzita těchto hodnot odpovídá **představám** a plánům jedinců na setrvání v hostitelské společnosti. V důsledku uplatňovaných vzorců chování v rodinách může docházet k jejich **ovlivňování**, např. při volbě životního partnera, silnou sociokulturní identifikací k rodové společnosti.

Intervenující podmínky mají vztah ke zkoumanému jevu a dále mohou mít pozitivní nebo negativní vliv na strategie jednání či interakce. Výzkumné šetření ukázalo, že osoby, které

disponují pozitivní zkušeností s migranty z jiných destinací, se ve svých hodnotách a postojích uchylují opět pozitivním směrem. Mezi kulturními skupinami usilujícími o vymezený prostor působí jako bariera rovněž **odlišnost**, která je v našem případě vnímána nejen podle vzhledu dotyčné osoby, ale i podle verbálního projevu. Z výzkumu vyplývá, že počáteční nenávistné projevy se začínají objevovat už ve školním prostředí a jsme také schopni na základě interpretací tento bod přesněji vymezit na časové ose. Důležitou roli hraje i pohlaví. Jak se ukázalo, dívky jsou snadnějším terčem nenávistných projevů než chlapci. Poslední intervenující podmínkou je **věk**. Můžeme se domnívat, že děti jsou méně náchylné k nesnášenlivým projevům a vnímají proces začleňování lépe.

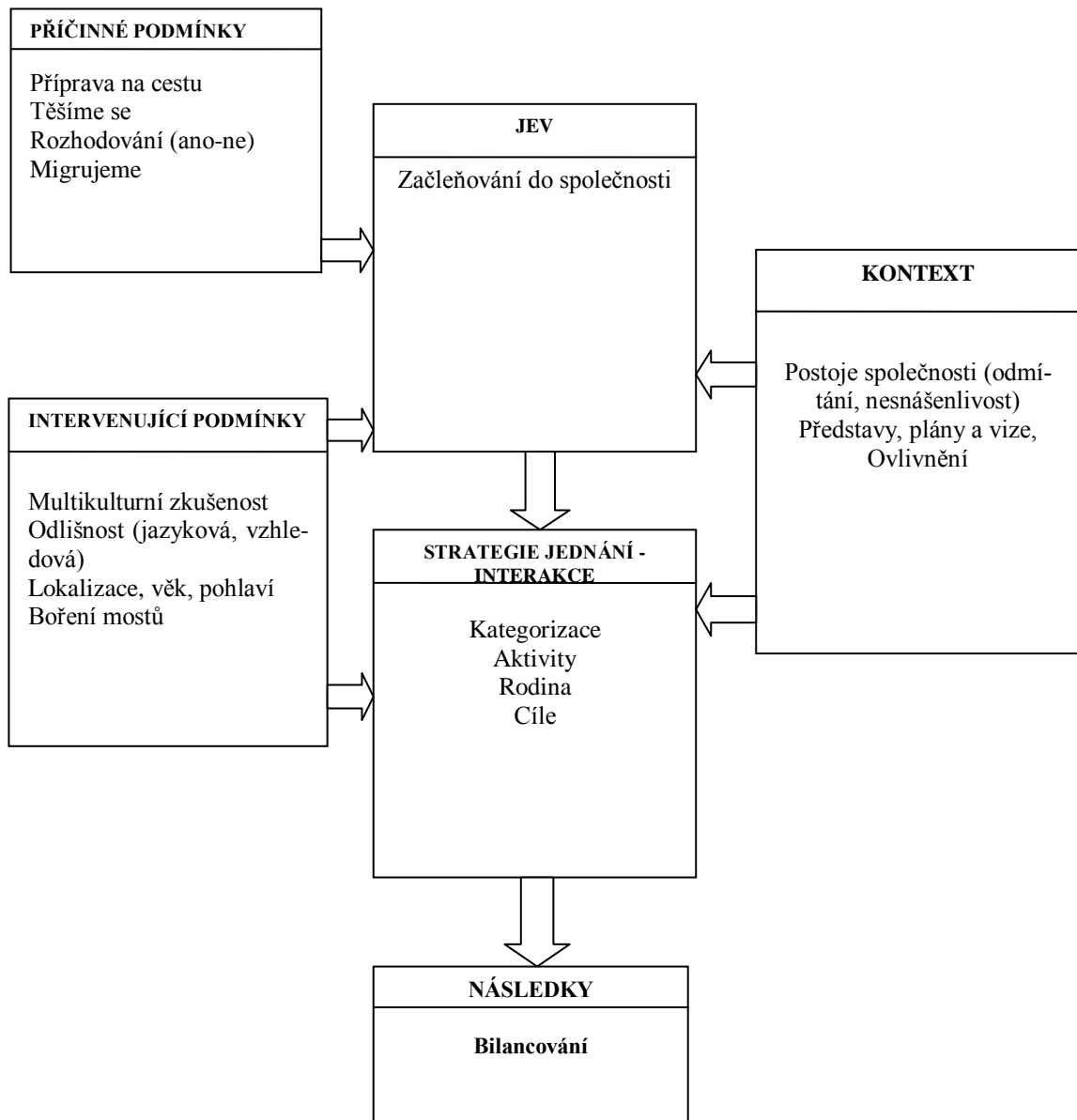
Každý typ etnických menšin má na území ČR své specifické postavení vyznačující se individuálními charakterovými rysy. Společnost na tyto zákonitosti reaguje různorodě a jednání, ke kterému následně dochází, je buď záměrné, nebo spontánní, neboť vychází z naučených vzorců chování, které vyplývají z hodnotového žebříčku příslušných jedinců. Naše kvalitativní bádání je zaměřeno na zkoumání okolností ovlivňující začleňování určitých menšinových skupin do skupiny většinové. V průběhu tohoto procesu dochází mezi oběma skupinami k různým interakcím, jednáním i k odlišnému zvládnutí samotného jevu. Můžeme konstatovat, že zmiňovaný proces není ustálený, mění se v závislosti na podmínkách, které jsou rovněž proměnlivé, neboť všichni zúčastnění aktéři v průběhu integrace neustále utváří své hodnoty a postoje. **Kategorizace**, která v sobě odráží pozitivní i negativní hodnoty, zásadně ovlivňuje integrační proces a má přímý vliv na námi zkoumaný jev.

Zapojení do mimoškolních a volnočasových aktivit se jeví jako účinnou strategií čelící nesnášenlivosti a averzím. Na tuto skutečnost poukazují interpretace v obou výzkumných skupinách, kdy většinu svého volného času tráví ve společnosti Čechů, kteří migranty tolerují bez známek opovržení. Další významnou strategií při začleňování je hledání a nacházení životního partnera a utváření rodinného prostředí, což je hlavním předpokladem pro další setrvání v ČR.

Všichni účastníci výzkumného šetření stojí o to bydlet v ČR a začlenit se do společnosti. Jejich ambice, dlouhodobé plány i navázaná přátelství jsou toho důkazem. Na trvalé usídlení v ČR jsou však zdrženliví a nechávají si otevřená zadní vrátka k návratu do svých domovských států. Zapouštění kořenů je velmi pomalé a integrační proces dospívá do fáze **bilancování**. Zdá se, že ovlivňujícími faktorem je stabilní rodinné zázemí a definitivní vyřešení otázky tzv. boření mostů. Projevy nenávisti a odmítání ze strany hostitelské společnosti vnímají migranti sice citlivě, nicméně tyto faktory nemají na jejich integraci a dal-

ší setrvání ve společnosti výrazný vliv. Informanti jsou schopni je blíže definovat, hovořit o nich, ale nekladou na ně přílišný důraz, neboť je považují za přirozený jev, který integračního proces provází zejména v jeho počátcích.

Schéma 1: Paradigmatický model axiálního kódování

Uspořádáním jednotlivých kategorií do paradigmatického schématu se odkryly souvislosti, které jsou pro zkoumanou oblast podstatné a faktory ovlivňující integraci by se tedy daly specifikovat již na základě realizovaného axiálního kódování. Nepodleh jsem však nutkání určit jako následek axiálního kódování „Život v multikulturní společnosti, ale využil jsem

k tomuto účelu kategorii s názvem „Bilancování“ a pokračoval jsem v kódování selektivním. Toto jsem učinil záměrně, neboť se mi začal rýsovat zajímavý jev, který stál za bližší pozornost.

6.3 *Selektivní kódování*

Na výsledky axiálního kódování navazuje kódování selektivní, při kterém musí výzkumník tzv. vyložit kostru analytického příběhu vystihující jeho podstatu. Strauss a Corbinová (1999, s. 86) definuje selektivní kódování jako proces, kdy se vybere jedna centrální kategorie, která se pak systematicky uvádí do vztahu s ostatními kategoriemi. Tyto vztahy se ověřují a kategorie, u nichž je to třeba, se zdokonalují a rozvíjejí.

Zdá se, že hlavní příběh je o tom, jak cizinci ve snaze najít lepší životní podmínky opouští svou rodnou vlast a vydávají se na složitou cestu hledání nového prostředí. V počátcích vnímají hostitelskou společnost jako uzavřenou a nesnášenlivou, neboť se k nim tak sama staví. Zejména integrace dívek do školního prostředí je v počátcích provázena předsudky, rasovou nesnášenlivostí a odmítáním s důrazem na zjevnou jazykovou a vizuální odlišnost. Multikulturní zkušenost vede k vytváření pozitivních kategorií a integrační proces není tak rigidní. Mimoškolní prostředí na pohlaví nebere zřetel, byť je v počátcích rovněž odmítavé a zdrženlivé, ale postupným začleňováním dochází u všech aktérů k hodnotovým změnám. Společnost už nepůsobí tak diferencovaně a přijímá je. Migranti se vzdělávají, navazují partnerské vztahy, ctí naše tradice, plánují další budoucnost, **ŽIJÍ ZDE S NÁMI a pomáhají utvářet multikulturní společnost**. Nakolik zde zůstanou, není závislé na tom, jak se k nim chová majoritní společnost, ale na tom, jak se vnitřně vypořádají se svou původní socio-kulturní identitou.

Pro selektivní kódování byla tedy určena centrální kategorie s názvem **Život v multikulturní společnosti**, neboť tato v sobě pojímá celý analytický příběh. Vzhledem k abstraktnosti centrální kategorie byly této kategorii přiřazeny následující vlastnosti, které byly rozděleny na tři části:

Odlišnost

Vzhledová odlišnost je více vnímána u vietnamského a mongolského etnika, jazykové odlišnosti jsou vnímány všeobecně. Odlišnosti bývají spatřovány nejvíce u dívek na druhém stupni ZŠ. Na základě vnímané odlišnosti dochází k hodnocení dotyčné osoby a její zařazení do příslušné kategorie. Chybná kategorizace je zřejmá zejména v počáteční fázi inte-

grace ve skupinách bez multikulturní zkušenosti. Její iracionální základ podporují zakořeněné předsudky, jejichž důsledkem dochází k nesnášenlivosti a odmítání. Vnímání rozdílů je oboustranný proces. Migranti se při hodnocení společnosti spíše zaměřují na její charakterové vlastnosti, česká veřejnost si více všímá vlastností vizuálních.

Komunikace

Lidé spolu komunikují převážně díky používání jazyka. Schopnost dorozumět se je tedy klíčovým aspektem nejen při běžném společenském soužití, ale i při komunikaci v multikulturním prostředí. Pochopení jazyka dominantní společnosti je při integraci velmi důležité, neboť předchází případným nedorozuměním. Ve svých názorech se můžeme odvolat na tzv. Sapir-Whorforu hypotézu, podle níž je chápání reálného světa vystavěno na jazykových zvyklostech konkrétní dané komunity. Tyto zvyklosti pak ovlivňují způsob interpretace dané reality (Slovník ABZ, © 2005-2006). Komunikace není jen o pochopení správného obsahu, který je jazykem přenášen. Komunikační kompetence migranty předurčují k sociálnímu statusu ve společnosti. Jedinci, kteří nejsou schopni dorozumět se na úřadech, jen stěží najdou odpovídající profesní uplatnění. Jsou pak odkázáni na méně kvalifikované pracovní pozice a snadno se mohou dostat do finančních potíží. Znalosti českého jazyka jsou dále vyžadovány např. při podání žádosti o trvalý pobyt na území ČR a bez složení potřebné zkoušky z českého jazyka není možné tuto žádost podat. Problém tzv. jazykové bariery se týká převážně rodičů migrantů a nově příchozích migrantů. Z interpretací vyplývá, že v rodinách, kde oba rodiče jsou příslušníci menšin, převažuje komunikace v rodném jazyce migrantů. Neochota a odmítání jazyka dominantní společnosti může být rovněž zdrojem odmítavých projevů brzdících integrační proces. Tuto skutečnost vnímají zejména děti migrantů, kteří si důležitost jazykových kompetencí uvědomují a snaží se v této oblasti vzdělávat, s cílem zvládnout i složitější gramatické jevy, a to i za cenu případných posměšků, které vnímají jako impulz k dalšímu zdokonalování.

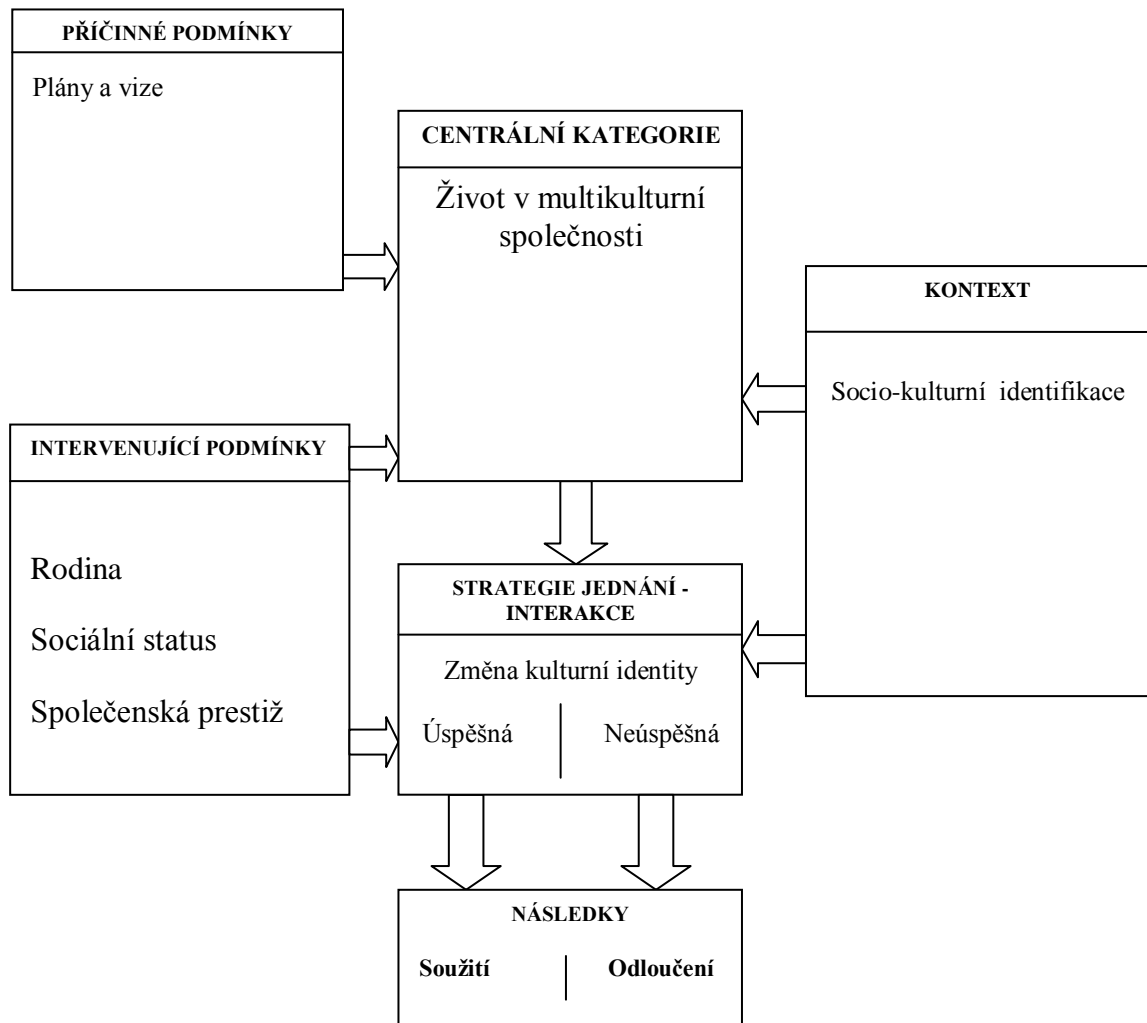
Zkušenost

Vzájemné multikulturní soužití Čechů a národnostních menšin je již odnepaměti rozporuplné, neboť česká společnost je ve vztahu k menšinám stále zdrženlivá a konzervativní. Významnou roli ve vztahu a postojích k menšinám hrají vzájemné osobní zkušenosti. Na toto téma byla prováděna celá řada výzkumů, např. Bittnerová (2010, s. 73) ve své publikaci uvádí, že více než polovina respondentů, kteří hodnotili svou zkušenost s menšinami jako kladnou, kladně odpovídá i na otázku schopnosti menšin asimilovat se do společnosti. Respondenti, kteří hodnotili svou zkušenost jako zápornou, zároveň považují menšiny za

neschopné asimilace. Informanti, kteří se ocitají v prostředí s multikulturální zkušeností, hodnotí přijetí hostitelskou společností méně negativně, než jedinci nacházející se ve skupině bez multikulturální zkušenosti. Je předpoklad, že jedinec, u něhož došlo k úplně nebo i částečné integraci, nepůsobí na sociální skupinu jako hrozba, neboť si společnost vytvořila k tomuto jedinci pozitivní společenské hodnoty. Tyto pozitivní hodnoty pak mohou ovlivňovat kategorizaci zaměřenou na dalšího neznámého jedince přicházejícího do nového prostředí. Zde se můžeme rovněž odvolat na Allporta (2004, s. 40), který říká, že vše, co do dané kategorie spadá, pak vzhledem k podobnosti vyvolává stejné představy a emoce. Z výsledků našeho bádání by tedy bylo možné predikovat, že multikulturální zkušenost hostitelské společnosti je jedním z nejdůležitějších faktorů, které integrační proces provází. Na základě zkušeností dochází k utváření prvotních emotivních představ, které se mohou rozvinout v úsudky, racionální nebo iracionální, a tyto ovlivňují naše chování a jednání a mohou se stát živnou půdou pro předsudky. Pokud dospějeme k chybnému úsudku a uplatníme jej v našem jednání, můžeme snadno dojít ke ztotožnění a následnému přenosu na další jedince či skupiny. Tyto aspekty se objevují i v průběhu našeho bádání, z toho důvodu řadíme pozitivní **zkušenost** jako jednu z vlastností centrální kategorie.

Na základě uvedených vlastností můžeme konstatovat, že pro život v multikulturální společnosti je nutné zbavit se předsudků a nebrat zřetel na zjevnou odlišnost. Komunikace umožňuje snadnější pochopení kulturních vzorců dominantní společnosti, respektive eliminuje jejich nepochopení. Multikulturální zkušenost zase brání k vytváření negativních kategorií. Stanovením vlastností centrální kategorie se dostáváme do další fáze výzkumného bádání, kde je nutno propojit ostatní kategorie do vztahu k centrální kategorii. Tento krok se provádí opět pomocí paradigmatu: podmíněné vlivy → kontext → strategie → následky.

Schéma 2: Paradigmatický model selektivního kódování

6.4 *Shrnutí výzkumného šetření*

Výsledky výzkumného bádání ukazují, že na účastníky integračního procesu působí více faktorů, které ovlivňují jejich vnímání a jednání. Tyto faktory se začínají projevovat již v okamžicích, kdy se migranti rozhodují opustit domovské státy. Změna socio-kulturního prostředí může citelně poznamenat integritu osobnosti migrujícího jedince. Intenzita vnímání a uvědomění si silné emoční vazby na původní prostředí je závislá na věku osoby. Migranti v mladším školním věku se s tímto faktorem snáze vyrovnávají a lépe se přizpůsobují novým podmínkám. Sloučení rodiny pak vyrovnává vnitřní emoční tenzi daného jedince a má pozitivní účinek při změnách prostředí. Informanti spadající do zmiňované věkové kategorie uvádí, že se těší za svými rodiči a budou rádi, až je opět uvidí. Fakt, že změna kulturní identity může negativně působit na osobnost jedince, dokládá i Allport

(2004, s. 61), který říká, že je-li člověk odtržen od vybudované loajality, je velmi nešťastný, a je to pro něj dlouhotrvající a trpká zkušenost. Již od pěti let je člověk schopen vnímat svou vlastní identitu, tato je mu dána stejně jako rodiče, rodné území, kulturní vzorce, apod. Pokud dotyčná osoba nalézá ve vlastní identitě zalíbení a spokojenost, nemá důvod ji měnit, přirozeně se s touto identitou ztotožňuje a získává vůči ní vnitřní loajalitu. Jakákoliv změna pak může působit negativně na utváření osobnosti jedince.

Dalším neméně důležitým faktorem provázejícím migranty při usídlování v hostujících společnostech je vnímání odlišností. Jedná se o proces, ke kterému dochází skrze vnitřní soustavu hodnot daného jedince. Tento proces je oboustranný a je ovlivňován zažitými předsudky. Výsledky výzkumného šetření naznačují, že občané ČR si více všímají a hodnotí vzhledovou stránku osobnosti, zatímco migranti kladou větší důraz na charakterové rysy. Vnímání odlišností může vyvolat různé reakce, od odmítání, nesnášenlivost, xenofobii až po fyzické napadení. Z výzkumných interpretací vyplývá, že dívky se častěji stávají terčem odmítavých reakcí ze strany spolužáků - dívek. Tato skutečnost je typická pro počáteční fázi integrace ve školním prostředí (2 stupeň ZŠ). Pozitivním faktorem se jeví multi-kulturní zkušenost, v jejímž důsledku dochází k vytváření pozitivních kategorií u jedinců, resp. nevytváření těch negativních. Vedle toho faktoru můžeme zmínit i jazykovou bariéru, která hraje významnou roli u všech migrantů zejména v počátcích jejich začleňování. Postupnou integrací se jazykové znalosti zlepšují a tato bariéra není tak limitující. Problémy však signalizují rodiče cizinců, kteří neprojeví přílišnou snahu o jazykové vzdělávání, jelikož je pro ně český jazyk gramaticky náročný. Doma, ve společnosti svých blízkých, hovoří výhradně svým rodným jazykem.

Podle Šiškové (2001, s. 17) si menšina musí sama zvolit svou budoucí roli, jakou chce hrát v majoritní společnosti, a poté se vydat na jasnou cestu dosažení tohoto cíle.

Vietnamská komunita se považuje za uzavřenou, je velmi dominující a není příliš nakloněna toto své postavení měnit. Sociální status a prestiž konkrétní etnické skupiny má přímý vliv na identifikaci jedince s touto skupinou a na případné odloučení.

„Rád bych se vrátil do Vietnamu, protože ta naše rodina je z vyšší vrstvy, tak bych se tam chtěl vrátit a uplatnit náš rod, aby pokračoval“ (5VM: 388). „Jednou se určitě vrátím na trvalo, ale nevím kdy. Rád bych tady dostudoval, klidně si můžu pořídit i rodinu, když se zamiluji...ne s Češkou, to pochybuji, že by mi rodiče dali peníze na svatbu. My jsme taková bohatší rodina ve Vietnamu, babička by to asi nepřežila“ (5VM: 379).

Společenské postavení Vietnamců znesnadňuje jejich trvalé setrvání v hostitelské společnosti a popírá smíšené partnerské vztahy. Dosažení cíle je naplněno získáním příslušného vzdělání, ekonomickou nezávislostí a poté přichází návrat do rodného Vietnamu. Ukrajinci jsou na rozdíl od Vietnamců, více odhodlanější navazovat trvalé partnerské vztahy s občany ČR, a tato skutečnost jim výrazně usnadňuje vzdát se své původní kulturní identity.

„...jsem se přeučila na češtinu , takže svůj rodný jazyk spíše zapomínám“ (4UŽ: 82). „...tu rodinu mám tady, tak jsem se tak počeštila“ (4UŽ: 378).

„Já se rozhodně na Ukrajinu nevrátím, jako bydlet tam na trvalo, netáhne mě to tam, že bych tam měla bydlet. Vzhledem k tomu, že tady mám rodinu a přátele celkem dlouho, tak v téhle chvíli o tom nepřemýšlím. Chci tady studovat a pracovat“ (3UŽ: 374).

Závěrem obecně konstatovat, že migranti, kteří jsou schopni přijmout novou kulturní identitu, zůstávají v majoritní společnosti po celý svůj život a dochází tak k trvalému **soužití**. Disponuje-li jedinec intenzivní kulturní identifikací ke své původní rodné společnosti a nedokáže nalézt v nové hostující destinaci vhodný ekvivalent (např. v podobě partnerství), omezí svůj pobyt pouze na dosažení svých cílů a po jejich naplnění dochází k **odloučení**. Silný sociální status jedince a prestiž jeho kulturní skupiny znesnadňuje přijetí nové kulturní identity.

6.5 ***Ověření výsledků získaných dat***

Pro ověření pravdivosti výpovědí účastníků ohniskové skupiny jsem zvolil dotazník s otevřenými otázkami, které kopírují strukturu rozhovoru. Dotazník informanti vyplňovali v soukromí a anonymně. Vzájemným srovnáním reakcí informantů v ohniskových skupinách a odpovědí v dotaznících nebyly zjištěny významné odlišnosti, které by popíraly validitu dat získaných v ohniskových skupinách. Vyplněné dotazníky tvoří součást přílohy diplomové práce.

ZÁVĚR

V průběhu zpracování diplomové práce bylo snahou zachovat kontinuitu mezi teoretickými východisky, výstupy empirické části a jejich uplatnění v reálném životě. Teoretická část je podkladem části empirické, která přinesla systematický pohled na problematiku začleňování cizinců a menšin (migrantů) do společnosti. Výstupy praktické části diplomové práce odhalují specifické charakteristiky provázející integrační proces a poukazují na faktory, které jej ovlivňují. Empirické šetření ve výzkumné skupině ukázalo, že majoritní společnost vůči etnicky odlišným společenstvím stále uplatňuje chybné kategorie, které se snadno mohou stát základem pro předsudky. Tento jev vzniká zejména v počáteční fázi integračního procesu. Jazyková bariéra je sice z počátku limitující, ale týká se zejména rodičů migrantů, protože jejich děti jsou schopny tyto limity v poměrně krátkém intervalu snáze překonávat. Multikulturní zkušenost je velmi cenná a přínosná nejen ve školském prostředí, ale i při mimoškolních a volnočasových aktivitách. Ukázalo se, že kulturní identita má přímý vliv na doživotní setrvání migrantů v ČR.

Praktické využití výsledků výzkumného šetření by mohlo být následně uplatněno například při dalším bádání, v oblasti integrace menšin do společnosti, při kterém je kladen důraz na objevení existující reality. V psychologických výzkumech při, kterých je uplatňován kvantitativní přístup můžeme na základě vhodně formulovaných hypotéz zjišťovat či ověřovat reálné skutečnosti týkající se života v multikulturní společnosti. Například při ověřování skutečnosti, zdali jsou nesnášenlivé projevy vůči dívkám častější, než vůči chlapcům je možno použít tuto hypotézu: „*Četnost nesnášenlivých projevů vůči dívkám je větší než u chlapců*“; nebo „*Četnost nesnášenlivých projevů ze strany dívek převyšuje četnost nesnášenlivých projevů u chlapců*“. Dále je možno zkoumat oblast změny kulturní identity a podle dosud zjištěných výsledků lze tomuto zájmu podříditi formulaci dalších hypotéz. Zjistili jsme, že silné sociální vazby na původní kulturu mohou bránit migrantům k jejich trvalému usídlení v hostitelské společnosti. Na základě kvantitativního přístupu bychom mohli zjišťovat, do jaké míry je pro migranty důležitá jejich původní kultura a nakolik jsou schopni se jí vzdát ve prospěch kultury nové. Při vyhodnocování takto zaměřeného bádání by formulovaná hypotéza mohla vypadat následovně: „*Předpoklad trvalého usídlení je více očekáván u těch migrantů, kteří na své původní kultuře nepí*“. Zajímavé by rovněž bylo vzájemně srovnávat adaptační okolnosti migrantů, kteří se v České republice narodili, s těmi, kteří do ČR imigrují.

Závěrem bych chtěl uvést, že nemám snahu ani ambice generalizovat tyto zjištěné výsledky a hodlám se ve svých závěrech držet pouze výzkumné ohniskové skupiny, která má částečnou spojitost s majoritní částí populace žijící ve Zlínském kraji.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ALLPORT, Gordon Willard, 2004. *O povaze předsudků*. V českém jazyce vyd. 1. Přeložil Eduard GEISLER. Praha: Prostor, ISBN 80-7260-125-3.
- [2] BALVÍN, Jaroslav, 2012. *Pedagogika, andragogika a multikulturalita*. Vyd. 1. Praha: Radix, ISBN 978-80-86798-07-3.
- [3] DRBOHLAV, Dušan, 2010. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), ISBN 978-80-7419-039-1.
- [4] GAVORA, Peter, 1999. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, ISBN 80-85931-79-6.
- [5] HAYES, Nicky, 2009. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 5. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-639-1.
- [6] HELUS, Zdeněk, 2007. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-1168-3.
- [7] HLADÍK, Jakub, 2006. *Multikulturní výchova: Socializace a integrace menšin*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, ISBN 80-7318-424-9.
- [8] MAŘÍKOVÁ, Hana, 1996. *Velký sociologický slovník: A-O*. 1. vyd. Praha: Karolinum, ISBN 80-7184-311-3.
- [9] MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, ISBN 80-247-1362-4.
- [10] MORGAN, David L, 2001. *Ohniskové skupiny jako metoda kvalitativního výzkumu*. Vyd. 1. Tišnov: Sdružení SCAN, ISBN 80-85834-77-4.
- [11] PRŮCHA, Jan, 2011. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Triton, ISBN 978-80-7387-502-2.
- [12] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2009. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-647-6.
- [13] SCHEU, Harald Christian a Ednan ASLAN, 2011. *Migrace a kulturní konflikty*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, ISBN 978-80-87284-07-0.
- [14] SPOUSTA, Vladimír et al, 1996. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, ISBN 80-210-1274-9.

- [15] STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Vyd. 1. Brno: Sdružení Podané ruce, ISBN 80-85834-60-X.
- [16] ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, 2001. *Menšiny a migranti v České republice*. Vyd. 1. Praha: Portál, ISBN 80-7178-648-9.
- [17] ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-313-3.
- [18] VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK, 2008. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-1428-8.

Internetové zdroje:

- [1] RADEK KUČERA & DAUGHTER. Slovník ABZ. *Abz.cz* [online]. © 2005-2006 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://slovník.abz.cz/>

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA PI: Scénář pro moderování ohniskové skupiny

PŘÍLOHA PII: Vyplněné dotazníky ověřující validitu získaných dat

Příloha P I: SCÉNÁŘ PRO MODEROVÁNÍ OHNISKOVÉ SKUPINY

- Jaký vztah mají informanti k české populaci

Tato otázka má získat informace o vztahu informantů k českému národu a odhalit zkušenosti a zážitky získané v průběhu dosavadního pobytu na území ČR, se zaměřením na období příjezdu do ČR, navazování kontaktů s majoritní společností, apod.

Otázky jsem pro potřeby vytvoření scénáře rozhovoru rozdělil následovně:

Jak se Vám líbí česká kultura? (jídlo, tradice, chování, umění, písně, jazyk)

Jaké pocity jste prožívali po příjezdu do České republiky?

Líbí se vám Česká republika? Cítíte se zde bezpečně?

Znáte nějaká typická přirovnání, která se týkají Čechů?

Jaké vzpomínky se vám vybaví na období, které jste doposud strávili v ČR?

- Jakým způsobem vnímají informanti vlastní integrační proces?

Tento okruh má za cíl odhalit podrobnosti týkající se dosavadního integračního procesu cizinců do majoritní společnosti, se zaměřením na vzniklé skutečnosti a jevy.

Otázky jsem pro potřeby vytvoření scénáře rozhovoru rozdělil následovně:

Jak byste charakterizovali Vaše dosavadní zkušenosti s českou populací? Byli dobré nebo špatné. Jaké problémy a nedostatky se vyskytly? (s kamarády, spolužáky, doma v rodině, apod.)

Přijdou Vám občané České republiky v něčem odlišní? Pokud ano, tak v čem.

Zachováte vlastní tradice a kulturu, nebo se snažíte přiblížit Čechům?

Jak se Vám líbí výuka na českých školách? Navštěvuje rádi školu? Je zde výuka stejná jako ve vašem domovském státě?

Jak se Vám líbí český jazyk? Jak rychle jste se ho naučili? Jakým jazykem doma mluvíte?

- Jak tráví informanti svůj volný čas, jaké provozují zájmové aktivity?

Cílem tohoto výzkumného bodu je zjistit, jakým způsobem informanti tráví svůj volný čas, jakým aktivitám dávají přednost a v čem je jejich rodičové podporují. Zda informanti, při realizaci zájmových/neformálních aktivit, tyto uskutečňují pouze mezi sebou, nebo jsou jejich vztahy heterogenní. Např. rodiče dbají, aby jejich děti vynikaly v prostředí místního (českého) školství, nebo je pro ně prioritou, aby jejich děti znaly jazyk a kulturu země původu a volný čas tráví zájmovými aktivitami své původní společnosti. Dále navazování vztahů u vrstevnických skupin, jazyková bariera, přístup a podpora rodiny – volný čas, škola - spolužáci, kamarádi.

Otázky jsem pro potřeby vytvoření scénáře rozhovoru dále rozdělil následovně:

Jakých zájmových aktivit jste se zúčastňovali, kdo je pořádal a jak vás v tom podporovali rodiče?

S kým nejraději trávíte volný čas?

S jakými postoji jste se setkali při provádění zájmových aktivit?

Vnímali jste nějaké překážky? (jazyková bariera, národnostní odlišnosti, nedostatek finančních prostředků na zájmové kroužky, nedostatečná podpora rodičů, apod.)

**Příloha PII: VYPLĚNÉ DOTAZNÍKY OVĚŘUJÍCÍ VALDITU
ZÍSKANÝCH DAT**

1. Informant s kódovým označením 1UŽ (ohnisková skupina č.1)

DOPLŇUJÍCÍ DOTAZNÍK

1. Jak dlouho už bydlíš v České republice?

- a) 0 - 2 roky
 b) 3 - 4 roky
 c) 5 let a více

2. Když jsi přijel(a) do České republiky, tak jsi cítil(a)

- a) radost
 b) smutek
 c) bylo ti to jedno

3. Když si na ty okamžiky opět vzpomeneš, tak se ti vybaví

- a) opět pocit stesku
 b) jsi rád(a), že se tak rodíže tehdy rozhodli
 c) už si na to nevzpomínáš.

4. Líbí se Ti v České republice?

- a) ano, velmi
 b) nevím
 c) ne, vůbec

5. Co se ti vybaví, když se zamyslíš nad kulturou České republiky? (doplň)

divokost lidí, krásná příroda, hlídání u žen do práce

6. Líbí se ti ve škole, kterou nyní navštěvuješ?

- a) ano líbí, chodím do školy rád(a)
 b) něco se mi líbí, něco se mi nelíbí
 c) ne, protože chodím do školy nerad

7. Jak dlouho jsi si zvykal(a) na českou školu?

- a) zvykal(a) jsem si rychle poměrně rychle, asi jeden rok
 b) bylo to těžké, ale už jsem si tady zvykl(a)
 c) nemohu si zatím zvyknout, pořád mám ve škole problémy.

8. S jakými pocity chodíš do školy?

- a) vždycky se těším
 b) nevadí mi to
 c) neteším se

9. Jak vycházíš se svými spolužáky?

- a) velmi dobře
 b) s některými dobře, některými ne
 c) nevycházím s nimi dobře, nemají mě rádi

10. Jaký je podle Tebe přístup učitelů k žákům - cizincům?

- a) zvýhodňují české žáky
 b) zvýhodňují cizince
 c) chovají se ke všem stejně

11. Máš nějaké české kamarády?

- a) ano, mám jich hodně (více než 5)
 b) ano, mám jich, ale málo (méně než 5)
 c) ne, nemám žádné české kamarády

12. Pociťuješ nějaké nepřátelství, ze strany českých dětí, protože pocházíš z jiné země?

- a) ano, pociťuji to, dávají mi to najevo.
 b) teď už ne, ale dřív jsem se s tím setkal(a)
 c) ne, nic takového jsem nezažil

13. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?

- a) žádný
 b) 1-2
 c) 3 a více

14. Co je hlavním důvodem proč nechodíš do žádného zájmového kroužku/oddílu? (Pokud navštěvuješ nějaký zájmový kroužek, tak dotaz přeskoč.)

- a) finanční náročnost
 b) neshody rodičů
 c) neshody ostatními účastníky kroužku
 d) dojíždění
 e) malá kapacita míst
 f) jiný

15. Jaké lidové tradice s rodinou dodržujete?

- a) snažíme se dodržovat české lidové tradice
 b) snažíme se dodržovat naše původní tradice
 c) české i naše původní
 d) žádné

16. Jaký jazyk používáte doma (v ČR) s rodinou?

- a) mluvíme našim mateřským jazykem
 b) mluvíme hlavně našim mateřským jazykem, ale někdy i česky
 c) mluvíme převažně česky, ale někdy i mateřským jazykem
 d) mluvíme jen česky

17. S kým často trávíš volný čas?

- a) většinou doma s rodinou
 b) většinou s kamarády a spolužáky
 c) většinou sám(a)

18. Připadají Ti Češi v něčem odlišní?

- a) ano, chovají se jinak
 b) ano, jsou jiní, ale nemám posoudit v čem
 c) ne, nevnímám žádné rozdíly

Děkují Vám za vyplnění dotazníku.
Bc. Petr Vápeník - student UTB Zlín

1UŽ

2. Informant s kódovým označením 2UM (ohnisková skupina č.1)

DOPLŇUJÍCÍ DOTAZNÍK

1. Jak dlouho už bydlíš v České republice?

- a) 0 – 2 roky
- b) 3 – 4 roky
- c) 5 let a více

2. Když jsi přijel(a) do České republiky, tak jsi cítil(a)

- a) radost
- b) smutek
- c) bylo ti to jedno

3. Když si na ty okamžiky opět vzpomeneš, tak se ti vybaví

- a) opět pocit smutku
- b) jsi rád(a), že se tak rodiče tehdy rozhodli
- c) už si na to nevzpomínáš.

4. Líbí se Ti v České republice?

- a) ano, velmi
- b) nevím
- c) ne, vůbec

5. Co se ti vybaví, když se zamyslíš nad kulturou České republiky? (doplň)

neuvěřeně rádi jsou mlít, hodovat, ale to

6. Líbí se ti ve škole, kterou nyní navštěvuješ?

- a) ano líbí, chodím do školy ráda
- b) něco se mi líbí, něco se mi nelíbí
- c) ne, protože chodím do školy nerad

7. Jak dlouho jsi si zvykal(a) na českou školu?

- a) zvykal(a) jsem si rychle poměrně rychle, asi jeden rok
- b) bylo to těžké, ale už jsem si tady zvykl(a)
- c) nemohu si zatím zvyknout, pořád mám ve škole problémy.

8. S jakými pocity chodíš do školy?

- a) vždycky se těším
- b) nevadí mi to
- c) netěším se

9. Jak vycházíš se svými spolužáky?

- a) velmi dobře
- b) s některými dobře, některými ne
- c) nevyházím s nimi dobře, nemají mě rádi

10. Jaký je podle Tebe přístup učitelů k žákům – cizincům?

- a) zvýhodňují české žáky
- b) zvýhodňují cizince
- c) chovají se ke všem stejně

11. Máš nějaké české kamarády?

- a) ano, mám jich hodně (více než 5)
- b) ano, mám jich, ale málo (méně než 5)
- c) ne, nemám žádné české kamarády

12. Pociťuješ nějaké nepřátelství, ze strany českých dětí, protože pocházíš z jiné země?

- a) ano, pociťuji to, dávají mi to najevo.
- b) teď už ne, ale dřív jsem se s tím setkal(a)
- c) ne, nic takového jsem nezažil

13. Navštěvuješ nějaký zajímavý kroužek?

- a) žádný
- b) 1-2
- c) 3 a více

14. Co je hlavním důvodem proč nechodíš do žádného zajímavého kroužku/oddílu. (Pokud navštěvuješ nějaký zajímavý kroužek, tak dotaz přeskoč.)

- a) finanční náročnost
- b) nesouhlas rodičů
- c) neshody ostatními účastníky kroužku
- d) dojíždění
- e) malá kapacita míst
- f) jiný

15. Jaké lidové tradice s rodinou dodržujete?

- a) snažíme se dodržovat české lidové tradice
- b) snažíme se dodržovat naše původní tradice
- c) české i naše původní
- d) žádné

16. Jaký jazyk používáte doma (v ČR) s rodinou?

- a) mluvíme našim mateřským jazykem
- b) mluvíme hlavně našim mateřským jazykem, ale někdy i česky
- c) mluvíme převážně česky, ale někdy i mateřským jazykem
- d) mluvíme jen česky

17. S kým často trávíš volný čas?

- a) většinou doma s rodinou
- b) většinou s kamarády a spolužáky
- c) většinou sám(a)

18. Připadají Ti Češi v něčem odlišní?

- a) ano, chovají se jinak
- b) ano, jsou jiní, ale neumím posoudit v čem
- c) ne, nevnímám žádné rozdíly

3. Informant s kódovým označením 3UŽ (ohnisková skupina č.1)

DOPLŇUJÍCÍ DOTAZNÍK

1. Jak dlouho už žijíš v České republice?
 a) 0 – 2 roky
 b) 3 – 4 roky
 c) 5 let a více
2. Když jsi přišel(a) do České republiky, tak jsi cítil(a)
 a) radost
 b) smutek
 c) bylo ti to jedno
3. Když si na ty okamžiky opět vzpomeneš, tak se ti vybaví
 a) opět pocit stesku
 b) jsi rád(a), že se tak rodiče tehdy rozhodli
 c) už si na to nevzpomínáš.
4. Líbí se Ti v České republice?
 a) ano, velmi
 b) nevím
 c) ne, vůbec
5. Co se ti vybaví, když se zamyslíš nad kulturou České republiky? (*ma hluboka nařevy, je velmi bohatá*)
6. Líbí se ti ve škole, kterou nyní navštěvuješ?
 a) ano líbí, chodím do školy rád(a)
 b) něco se mi líbí, něco se mi nelíbí
 c) ne, protože chodím do školy nerad
7. Jak dlouho jsi si zvykl(a) na českou školu?
 a) zvykl(a) jsem si rychle poměrně rychle, asi jeden rok
 b) bylo to těžké, ale už jsem si lady zvykl(a)
 c) nemohu si zatím zvyknout, pořád mám ve škole problémy.
8. S jakými pocity chodíš do školy?
 a) vždycky se těším
 b) nevadí mi to
 c) netěším se
9. Jak vycházíš se svými spolužáky?
 a) velmi dobře
 b) s některými dobře, některými ne
 c) nevycházím s nimi dobře, nemají mě rádi
10. Jaký je podle Tebe přístup učitelů k žákům – cizincům?
 a) zvýhodňují české žáky
 b) zvýhodňují cizince
 c) chovají se ke všem stejně
11. Máš nějaké české kamarády?
 a) ano, mám jich hodně (více než 5)
 b) ano, mám jich, ale málo (méně než 5)
 c) ne, nemám žádné české kamarády
12. Pociťuješ nějaké nepřátelství, ze strany českých dětí, protože pocházíš z jiné země?
 a) ano, pociťuji to, dávají mi to najevo.
 b) teď už ne, ale dřív jsem se s tím setkal(a)
 c) ne, nic takového jsem nezažil
13. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?
 a) žádný
 b) 1-2
 c) 3 a více
14. Co je hlavním důvodem proč nechodíš do žádného zájmového kroužku/oddílu. (Pokud navštěvuješ nějaký zájmový kroužek, tak dotaz přeskoč.)
 a) finanční náročnost
 b) neshodlas rodičů
 c) neshody ostatními účastníky kroužku
 d) dojíždění
 e) malá kapacita míst
 f) jiný
15. Jaké lidové tradice s rodinou dodržujete?
 a) snažíme se dodržovat české lidové tradice
 b) snažíme se dodržovat naše původní tradice
 c) české i naše původní
 d) žádné
16. Jaký jazyk používáte doma (v ČR) s rodinou?
 a) mluvíme našim mateřským jazykem
 b) mluvíme hlavně našim mateřským jazykem, ale někdy i česky
 c) mluvíme převážně česky, ale někdy i mateřským jazykem
 d) mluvíme jen česky
17. S kým často trávíš volný čas?
 a) většinou doma s rodinou
 b) většinou s kamarády a spolužáky
 c) většinou sám(a)
18. Připadají Ti Češi v něčem odlišní?
 a) ano, chovají se jinak
 b) ano, jsou jiní, ale neumím posoudit v čem
 c) ne, nevímám žádné rozdíly

4. Informant s kódovým označením 4UŽ (ohnisková skupina č.1)

DOPLŇUJÍCÍ DOTAZNÍK

1. Jak dlouho už bydlíš v České republice?

- a) 0 – 2 roky
 b) 3 – 4 roky
 c) 5 let a více

2. Když jsi přijel(a) do České republiky, tak jsi cítil(a)

- a) radost
 b) smutek
 c) bylo ti to jedno

3. Když si na ty okamžiky opět vzpomeneš, tak se ti vybaví

- a) opět pocit smutku
 b) jsi rád(a), že se tak rodiče tehdy rozhodli
 c) už si na to nevzpomínáš

4. Líbí se Ti v České republice?

- a) ano, velmi
 b) nevíم
 c) ne, vůbec

5. Co se ti vybaví, když se zamyslíš nad kulturou České republiky?

žádná lidová lidová tradice, umění a uměleckost

6. Líbí se ti ve škole, kterou nyní navštěvuješ?

- a) ano líbí, chodím do školy rád(a)
 b) něco se mi líbí, něco se mi nelíbí
 c) ne, protože chodím do školy nerad

7. Jak dlouho jsi si zvykal(a) na českou školu?

- a) zvykal(a) jsem si rychle poměrně rychle, asi jeden rok
 b) bylo to těžké, ale už jsem si tady zvykl(a)
 c) nemohu si zatím zvyknout, pořád mám ve škole problémy.

8. S jakými pocity chodíš do školy?

- a) vždycky se těším
 b) nevádí mi to
 c) netěším se

9. Jak vycházíš se svými spolužáky?

- a) velmi dobře
 b) s některými dobře, některými ne
 c) nevycházím s nimi dobře, nemají mě rádi

10. Jaký je podle Tebe přístup učitelů k žákům – cizincům?

- a) zvýhodňují české žáky
 b) zvýhodňují cizince
 b) chovají se ke všem stejně

11. Máš nějaké české kamarády?

- a) ano, mám jich hodně (více než 5)
 b) ano, mám jich, ale málo (méně než 5)
 c) ne, nemám žádné české kamarády

12. Pociťuješ nějaké nepřátelství, ze strany českých dětí, protože pocházíš z jiné země?

- a) ano, pociťuji to, dávají mi to najevo.
 b) tať už ne, ale dřív jsem se s tím setkal(a)
 c) ne, nic takového jsem nezažil

13. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?

- a) žádný
 b) 1-2
 c) 3 a více

14. Co je hlavním důvodem proč nechodíš do žádného zájmového kroužku/oddílu. (Pokud navštěvuješ nějaký zájmový kroužek, tak dotaz přeskoč.)

- a) finanční náročnost
 b) neschvilas rodičů
 c) nedohody ostatními účastníky kroužku
 d) dojíždění
 e) malá kapacita míst
 f) jiný

15. Jaké lidové tradice s rodinou dodržujete?

- a) snažíme se dodržovat české lidové tradice
 b) snažíme se dodržovat naše původní tradice
 c) české i naše původní
 d) žádné

16. Jaký jazyk používáte doma (v ČR) s rodinou?

- a) mluvíme našim mateřským jazykem
 b) mluvíme hlavně našim mateřským jazykem, ale někdy i česky
 c) mluvíme převážně česky, ale někdy i mateřským jazykem
 d) mluvíme jen česky

17. S kým často trávíš volný čas?

- a) většinou doma s rodinou
 b) většinou s kamarády a spolužáky
 c) většinou sám(a)

18. Připadají Ti Češi v něčem odlišní?

- a) ano, chovají se jinak
 b) ano, jsou jiní, ale neumím posoudit v čem
 b) ne, nevnímám žádné rozdíly

5. Informant s kódovým označením 5VM (ohnisková skupina č.1)

DOPLŇUJÍCÍ DOTAZNÍK

1. Jak dlouho už bydlíš v České republice?

- a) 0–2 roky
 b) 3–4 roky
 c) 5 let a více

2. Když jsi přijel(a) do České republiky, tak jsi cítil(a)

- a) radost
 b) smutek
 c) bylo ti to jedno

3. Když si na ty okamžiky opět vzpomeneš, tak se ti vybaví

- a) opět pocit stesku
 b) jsi rád(a), že se tak rodiče tehdy rozhodli
 c) už si na to nevzpomínáš.

4. Líbí se Ti v České republice?

- a) ano, velmi
 b) nevim
 c) ne, vůbec

5. Co se ti vybaví, když se zamyslíš nad kulturou České republiky?

Česká lidová kultura

6. Líbí se ti ve škole, kterou nyní navštěvuješ?

- a) ano líbí, chodím do školy rád(a)
 b) něco se mi líbí, něco se mi nelíbí
 c) ne, protože chodím do školy nerad

7. Jak dlouho jsi si zvykal(a) na českou školu?

- a) zvykal(a) jsem si rychle poměrně rychle, asi jeden rok
 b) bylo to těžké, ale už jsem si tady zvykl(a)
 c) nepochopil(a) si zatím zvyknout, pořád mám ve škole problémy.

8. S jakými pocity chodíš do školy?

- a) vždycky se těším
 b) nevadí mi to
 c) neradím se

9. Jak vycházíš se svými spolužáky?

- a) velmi dobře
 b) s některými dobře, některými ne
 c) nevycházím s nimi dobře, nemají mě rádi

10. Jaký je podle Tebe přístup učitelů k žákům cizincům?

- a) zvýhodňují české žáky
 b) zvýhodňují cizince
 c) chovají se ke všem stejně

11. Máš nějaké české kamarády?

- a) ano, mám jich hodně (více než 5)
 b) ano, mám jich, ale málo (méně než 5)
 c) ne, nemám žádné české kamarády

12. Pociťuješ nějaké nepřátelství ze strany českých dětí, protože pocházíš z jiné země?

- a) ano, pociťuji to, dávají mi to najevo.
 b) toť už ne, ale dřív jsem se s tím setkal(a)
 c) ne, nic takového jsem nezažil

13. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?

- a) žádný
 b) 1-2
 c) 3 a více

14. Co je hlavním důvodem proč nechodíš do žádného zájmového kroužku/oddílu. (Pokud navštěvuješ nějaký zájmový kroužek, tak dotaz přeskoč.)

- a) finanční náročnost
 b) neschůhlas rodičů
 c) neshody ostatními účastníky kroužku
 d) dojíždění
 e) malá kapacita míst
 f) jiný

15. Jaké lidové tradice s rodinou dodržujete?

- a) snažíme se dodržovat české lidové tradice
 b) snažíme se dodržovat naše původní tradice
 c) české i naše původní
 d) žádné

16. Jaký jazyk používáte doma (v ČR) s rodinou?

- a) mluvíme našim mateřským jazykem
 b) mluvíme hlavně našim mateřským jazykem, ale někdy i česky
 c) mluvíme převážně česky, ale někdy i mateřským jazykem
 d) mluvíme jen česky

17. S kým často trávíš volný čas?

- a) většinou doma s rodinou
 b) většinou s kamarády a spolužáky
 c) většinou sám(a)

18. Připadají Ti Češi v něčem odlišní?

- a) ano, chovají se jinak
 b) ano, jsou jiní, ale neumím posoudit v čem
 c) ne, nevnímám žádné rozdíly

6. Informant s kódovým označením 6UŽ (ohnisková skupina č.1)

DOPLŇUJÍCÍ DOTAZNÍK

1. Jak dlouho už bydlíš v České republice?

- a) 0 – 2 roky
 b) 3 – 4 roky
 c) 5 let a více

2. Když jsi přijel(a) do České republiky, tak jsi cítil(a)

- a) radost
 b) smutek
 c) bylo ti to jedno

3. Když si na ty okamžiky opět vzpomeneš, tak se ti vybaví

- a) opět pocit smutku
 b) jsi rád(a), že se tak rozliše tehdy rozhodli
 c) už si na to nevzpomínáš.

4. Líbí se Ti v České republice?

- a) ano, velmi
 b) nevím
 c) ne, vůbec

5. Co se ti vybaví, když se zamyslíš nad kulturou České republiky? (doplň)

6. Líbí se ti ve škole, kterou nyní navštěvuješ?

- a) ano líbí, chodím do školy rád(a)
 b) něco se mi líbí, něco se mi nelíbí
 c) ne, protože chodím do školy nerad

7. Jak dlouho jsi si zvykal(a) na českou školu?

- a) zvykal(a) jsem si rychle poměrně rychle, asi jeden rok
 b) bylo to těžké, ale už jsem si tady zvykl(a)
 c) nemohu si zatím zvyknout, pořád mám ve škole problémy.

8. S jakými pociny chodíš do školy?

- a) vždycky se těším
 b) nevadí mi to
 c) netěším se

9. Jak vycházíš se svými spolužáky?

- a) velmi dobře
 b) s některými dobře, některými ne
 c) nevycházím s nimi dobře, nemají mě rádi

10. Jaký je podle Tebe přístup učitelů k žákům cizincům?

- a) zvýhodňují české žáky
 b) zvýhodňují cizince
 c) chovají se ke všem stejně

11. Máš nějaké české kamarády?

- a) ano, mám jich hodně (více než 5)
 b) ano, mám jich, ale málo (méně než 5)
 c) ne, nemám žádné české kamarády

12. Pociťuješ nějaké nepřátelství, ze strany českých dětí, protože pocházíš z jiné země?

- a) ano, pociťuji to, dávají mi to najevo.
 b) teď už ne, ale dřív jsem se s tím setkal(a)
 c) ne, nic takového jsem nezažil

13. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?

- a) žádný
 b) 1-2
 c) 3 a více

14. Co je hlavním důvodem proč nechodíš do žádného zájmového kroužku/oddílu. (Pokud navštěvuješ nějaký zájmový kroužek, tak dotaz přeskoč.)

- a) finanční náročnost
 b) nesouhlas rodičů
 c) neshody ostatními účastníky kroužku
 d) dojíždění
 e) malá kapacita míst
 f) jiný

15. Jaké lidové tradice s rodinou dodržujete?

- a) snažíme se dodržovat české lidové tradice
 b) snažíme se dodržovat naše původní tradice
 c) české i naše původní
 d) žádné

16. Jaký jazyk používáte doma (v ČR) s rodinou?

- a) mluvíme našim mateřským jazykem
 b) mluvíme hlavně našim mateřským jazykem, ale někdy i česky
 c) mluvíme převážně česky, ale někdy i mateřským jazykem
 d) mluvíme jen česky

17. S kým často trávíš volný čas?

- a) většinou doma s rodinou
 b) většinou s kamarády a spolužáky
 c) většinou sám(a)

18. Připadají Ti Češi v něčem odlišní?

- a) ano, chovají se jinak
 b) ano, jsou jiní, ale neumím posoudit v čem
 c) ne, nevímám žádné rozdíly

7. Informant s kódovým označením 7VM (ohnisková skupina č.1)

DOPLŇUJÍCÍ DOTAZNÍK

1. Jak dlouho už bydlíš v České republice?

- a) 0 - 2 roky
 b) 3 - 4 roky
 c) 5 let a více

2. Když jsi přijel(a) do České republiky, tak jsi cítil(a)

- a) radost
 b) smutek
 c) bylo ti to jedno

3. Když si na ty okamžiky opět vzpomeneš, tak se ti vybaví

- a) opět pocit stesku
 b) jsi rád(a), že se tak rodiče tehdy rozhodli
 c) už si na to nevzpomínáš.

4. Líbí se Ti v České republice?

- a) ano, velmi
 b) nevim
 c) ne, vůbec

5. Co se ti vybaví, když se zamyslíš nad kulturou České republiky? (doplň)

muze, folklor, chvilky :)

6. Líbí se ti ve škole, kterou nyní navštěvuješ?

- a) ano líbí, chodím do školy rád(a)
 b) něco se mi líbí, něco se mi nelíbí
 c) ne, protože chodím do školy nerad

7. Jak dlouho jsi si zvykal(a) na českou školu?

- a) zvykal(a) jsem si rychle poměrně rychle, asi jeden rok
 b) bylo to těžké, ale už jsem si tady zvykl(a)
 c) nemohu si zatím zvyknout, pořád mám ve škole problémy.

8. S jakými pocity chodíš do školy?

- a) vždycky se těším
 b) nevadí mi to
 c) netěším se

9. Jak vycházíš se svými spolužáky?

- a) velmi dobře
 b) s některými dobře, některými ne
 c) nevycházím s nimi dobře, nemají mě rádi

10. Jaký je podle Tebe přístup učitelů k žákům cizincům?

- a) zvýhodňují české žáky
 b) zvýhodňují cizince
 c) chovají se ke všem stejně

11. Máš nějaké české kamarády?

- a) ano, mám jich hodně (více než 5)
 b) ano, mám jich, ale málo (méně než 5)
 c) ne, nemám žádné české kamarády

12. Pociťuješ nějaké nepřátelství, ze strany českých dětí, protože pocházíš z jiné země?

- a) ano, pociťuji to, dávají mi to najevo
 b) teď už ne, ale dřív jsem se s tím setkal(a)
 c) ne, nic takového jsem nezažil

13. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?

- a) žádný
 b) 1-2
 c) 3 a více

14. Co je hlavním důvodem proč nechodíš do žádného zájmového kroužku/oddílu. (Pokud navštěvuješ nějaký zájmový kroužek, tak dotaz přeskoč.)

- a) finanční náročnost
 b) neschůlka rodičů
 c) neshody ostatními účastníky kroužku
 d) dojíždění
 e) malá kapacita míst
 f) jiný

15. Jaké lidové tradice s rodinou dodržujete?

- a) snažíme se dodržovat české lidové tradice
 b) snažíme se dodržovat naše původní tradice
 c) české i naše původní
 d) žádné

16. Jaký jazyk používáte doma (v ČR) s rodinou?

- a) mluvíme našim mateřským jazykem
 b) mluvíme hlavně našim mateřským jazykem, ale někdy i česky
 c) mluvíme převážně česky, ale někdy i mateřským jazykem
 d) mluvíme jen česky

17. S kým často trávíš volný čas?

- a) většinou doma s rodinou
 b) většinou s kamarády a spolužáky
 c) většinou sám(a)

18. Připadají Ti Češi v něčem odlišní?

- a) ano, chovají se jinak
 b) ano, jsou jiní, ale neumím posoudit v čem
 c) ne, nevnímám žádné rozdíly

8. Informant s kódovým označením 8VM (ohnisková skupina č.1)

DOPLŇUJÍCÍ DOTAZNÍK

1. Jak dlouho už bydlíš v České republice?

- a) 0 – 2 roky
 b) 3 – 4 roky
 c) 5 let a více

2. Když jsi přijel(a) do České republiky, tak jsi okl(a)

- a) radost
 b) smutek
 c) bylo ti to jedno

3. Když si na ty okružníky opět vzpomeneš, tak se ti vybaví

- a) opět pocit stesku
 b) jsi rád(a), že se tak rodiče tehdy rozhodli
 c) už si na to nevzpomínáš

4. Líbí se ti v České republice?

- a) ano, velmi
 b) nevím
 c) ne, vůbec

5. Co se ti vybaví, když se zamyslíš nad kulturou České republiky? (doplň)

mně tak bohatá je se vztahy...

6. Líbí se ti ve škole, kterou nyní navštěvuješ?

- a) ano líbí, chodím do školy rád(a)
 b) něco se mi líbí, něco se mi nelíbí
 c) ne, protože chodím do školy nerad

7. Jak dlouho jsi si zvykl(a) na českou školu?

- a) zvykl(a) jsem si rychle poměrně rychle, asi jeden rok
 b) bylo to těžké, ale už jsem si tady zvykl(a)
 c) nemohu si zatím zvyknout, pořád mám ve škole problémy.

8. S jakými pocíty chodíš do školy?

- a) vždycky se těším
 b) nevadí mi to
 c) netěším se

9. Jak vycházíš se svými spolužáky?

- a) velmi dobře
 b) s některými dobře, některými ne
 c) nevycházím s nimi dobře, nemají mě rádi

10. Jaký je podle Tebe přístup učitelů k žákům – cizincům?

- a) zvýhodňují české žáky
 b) zvýhodňují cizince
 c) chovají se ke všem stejně

11. Máš nějaké české kamarády?

- a) ano, mám jich hodně (více než 5)
 b) ano, mám jich, ale málo (méně než 5)
 c) ne, nemám žádné české kamarády

12. Pociťuješ nějaké nepřátelství, ze strany českých dětí, protože pocházíš z jiné země?

- a) ano, pociťuji to, dávají mi to najevo.
 b) teď už ne, ale dřív jsem se s tím setkal(a)
 c) ne, nic takového jsem nezažil

13. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?

- a) žádný
 b) 1-2
 c) 3 a více

14. Co je hlavním důvodem proč nechodíš do žádného zájmového kroužku/oddílu. (Pokud navštěvuješ nějaký zájmový kroužek, tak dotaz přeskoč.)

- a) finanční náročnost
 b) nesouhlas rodičů
 c) nehody ostatními účastníky kroužku
 d) dopravní
 e) malá kapacita míst
 f) jiný

15. Jaké lidové tradice s rodinou dodržujete?

- a) snažíme se dodržovat české lidové tradice
 b) snažíme se dodržovat naše původní tradice
 c) české i naše původní
 d) žádné

16. Jaký jazyk používáte doma (v ČR) s rodinou?

- a) mluvíme naším mateřským jazykem
 b) mluvíme hlavně naším mateřským jazykem, ale někdy i česky
 c) mluvíme převážně česky, ale někdy i mateřským jazykem
 d) mluvíme jen česky

17. S kým často trávíš volný čas?

- a) většinou doma s rodinou
 b) většinou s kamarády a spolužáky
 c) většinou sám(a)

18. Připadají ti Češi v něčem odlišní?

- a) ano, chovají se jinak
 b) ano, jsou jiní, ale neumím posoudit v čem
 c) ne, nevnímám žádné rozdíly

1. Informant s kódovým označením 1Ž (ohnisková skupina č.2)

DOPLŇUJÍCÍ DOTAZNÍK

1. Když jsi přijel(a) do České republiky, tak jsi cítil(a)
 a) radost
 b) smutek
 c) bylo ti to jedno
2. Když si na ty okamžiky opět vzpomeneš, tak se ti vybaví
 a) opět pocit stesku
 b) jsi rád(a), že se tak rodiče tehdy rozhodli
 c) už si na to nevzpomínáš.
3. Líbí se Ti v České republice?
 a) ano, velmi
 b) nevím
 c) ne, vůbec
4. Co se ti vybaví, když se zamyslíš nad kulturou České republiky? (doplň)
Vánoce, vídlo
5. Líbí se ti ve škole, kterou nyní navštěvuješ?
 a) ano líbí, chodím do školy rád(a)
 b) něco se mi líbí, něco se mi nelíbí
 c) ne, protože chodím do školy nerad
6. Jak dlouho jsi si zvykal(a) na českou školu?
 a) zvykal(a) jsem si rychle poměrně rychle, asi jeden rok
 b) bylo to těžké, ale už jsem si tady zvykl(a)
 c) nemohu si zatím zvyknout, pořád mám ve škole problémy.
7. S jakými povytý chodíš do školy?
 a) vždycky se těším
 b) nevaří mi to
 c) netěším se
8. Jak vycházíš se svými spolužáky?
 a) velmi dobře
 b) s některými dobře, některými ne
 c) nevycházím s nimi dobře, nemají mě rádi
9. Jaký je podle Tebe přístup učitelé k žákům – cizincům?
 a) zvýhodňují české žáky
 b) zvýhodňují cizince
 c) chovají se ke všem stejně
10. Máš nějaké české kamarády?
 a) ano, mám jich hodně (více než 5)
 b) ano, mám jich, ale málo (méně než 5)
 c) ne, nemám žádné české kamarády
11. Pociťuješ nějaké nepřítelství, ze strany českých dětí, protože pocházíš z jiné země?
 a) ano, pociťuji to, dávají mi to najevo.
 b) teď už ne, ale dřív jsem se s tím setkal(a)
 c) ne, nic takového jsem nezažil
12. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?
 a) žádný
 b) 1-2
 c) 3 a více
13. Co je hlavním důvodem proč nechodíš do žádného zájmového kroužku/oddílu. (Pokud navštěvuješ nějaký zájmový kroužek, tak dotaz přeskoč.)
 a) finanční náročnost
 b) nesouhlas rodičů
 c) neshody ostatními účastníky kroužku
 d) lojizdění
 e) malá kapacita míst
 f) jiný
14. Jaké lidové tradice s rodinou dodržujete?
 a) snažíme se dodržovat české lidové tradice
 b) snažíme se dodržovat naše původní tradice
 c) české i naše původní
 d) žádné
15. Jaký jazyk používáte doma (v ČR) s rodinou?
 a) mluvíme naším mateřským jazykem
 b) mluvíme hlavně naším mateřským jazykem, ale někdy i česky
 c) mluvíme převážně česky, ale někdy i mateřským jazykem
 d) mluvíme jen česky
16. S kým často trávíš volný čas?
 a) většinou doma s rodinou
 b) většinou s kamarády a spolužáky
 c) většinou sám(a)
17. Připadají Ti Češi v něčem odlišní?
 a) ano, chovají se jinak
 b) ano, jsou jiní, ale neumím posoudit v čem
 c) ne, necítím žádné rozdíly

2. Informant s kódovým označením 2Ž (ohnisková skupina č.2)

DOPLŇUJÍCÍ DOTAZNÍK

1. Když jsi ptič(i) do České republiky, tak jsi cítil(a)

- a) radost
- b) smutek
- c) bylo ti to jedno

2. Když si na ty okamžiky opět vzpomeneš, tak se ti vybaví

- a) opět pocit stresu
- b) jsi rád(a), že se tak rodiče tebdy rozhodli
- c) už si na to nevzpomínáš.

3. Líbí se Ti v České republice?

- a) ano, velmi
- b) nevím
- c) ne, vůbec

4. Co se ti vybaví, když se zamyslíš nad kulturou České republiky? (doplň)

Vězeň, školka

5. Líbí se ti ve škole, kterou nyní navštěvuješ?

- a) ano líbí, chodím do školy rád(a)
- b) něco se mi líbí, něco se mi nelíbí
- c) ne, protože chodím do školy nerad

6. Jak dlouho jsi si zvykal(a) na českou školu?

- a) zvykal(a) jsem si rychle poměrně rychle, asi jeden rok
- b) bylo to těžké, ale už jsem si tady zvykl(a)
- c) nemohu si zatím zvyknout, pořád mám ve škole problémy.

7. S jakými pocity chodíš do školy?

- a) vždycky se těším
- b) nevadí mi to
- c) neléším se

8. Jak vycházíš se svými spolužáky?

- a) velmi dobře
- b) s některými dobře, některými ne
- c) nevycházím s nimi dobře, nemají mě rádi

9. Jaký je podle Tebe přístup učitelů k žákům cizincům?

- a) zvýhodňují české žáky
- b) zvýhodňují cizince
- b) chovají se ke všem stejně

10. Máš nějaké české kamarády?

- a) ano, mám jich hodně (více než 5)
- b) ano, mám jich, ale málo (méně než 5)
- c) ne, nemám žádné české kamarády

11. Přetivuješ nějaké nepřátelství, ze strany českých dětí, protože pocházíš z jiné země?

- a) ano, pocituji to, dávají mi to najevo.
- b) teď už ne, ale dřív jsem se s tím setkal(a)
- c) ne, nic takového jsem nezažil

12. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?

- a) žádný
- b) 1-2
- c) 3 a více

13. Co je hlavním důvodem proč nechodíš do žádného zájmového kroužku/oddílu. (Pokud navštěvuješ nějaký zájmový kroužek, tak dotaz přeskoč.)

- a) finanční náročnost
- b) neshody rodičů
- c) neshody s ostatními účastníky kroužku
- d) dojíždění
- e) malá kapacita míst
- f) jiný

14. Jaké lidové tradice s rodinou dodržujete?

- a) snažíme se dodržovat české lidové tradice
- b) snažíme se dodržovat naše původní tradice
- c) české i naše původní
- d) žádné

15. Jaký jazyk používáte doma (v ČR) s rodinou?

- a) mluvíme našim mateřským jazykem
- b) mluvíme hlavně našim mateřským jazykem, ale někdy i česky
- c) mluvíme převážně česky, ale někdy i mateřským jazykem
- d) mluvíme jen česky

16. S kým často trávíš volný čas?

- a) většinou doma s rodinou
- b) většinou s kamarády a spolužáky
- c) většinou sám(a)

17. Připadají Ti Češi v něčem odlišní?

- a) ano, chovají se jinak
- b) ano, jsou jiní, ale neumím posoudit v čem
- b) ne, nemám žádné rozdíly

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku.
Do. Petr Vápeník – student UTB Zlín

3. Informant s kódovým označením 3Ž (ohnisková skupina č.2)

DOPLŇUJÍCÍ DOTAZNÍK

1. Když jsi přijel(a) do České republiky, tak jsi cítil(a)

- a) radost
- b) smutek
- c) bylo ti to jedno

2. Když si na ty okamžiky opět vzpomeneš, tak se ti vybaví

- a) opět pocit stesku
- b) jsi rád(a), že se tak rodiče tehdy rozhodli
- c) už si na to nezpomínáš.

3. Líbí se Ti v České republice?

- a) ano, velmi
- b) nevím
- c) ne, vůbec

4. Co se ti vybaví, když se zamyslíš nad kulturou České republiky? (

Velmi dobře (Halloween)

5. Líbí se ti ve škole, kterou nyní navštěvuješ?

- a) ano líbí, chodím do školy rád(a)
- b) něco se mi líbí, něco se mi nelíbí
- c) ne, protože chodím do školy nerad

6. Jak dlouho jsi si zvykal(a) na českou školu?

- a) zvykal(a) jsem si rychle poměrně rychle, asi jeden rok
- b) bylo to těžké, ale už jsem si teď zvykl(a)
- c) nemohu si zatím zvyknout, pořád mám ve škole problémy.

7. S jakými pocity chodíš do školy?

- a) vždycky se těším
- b) nevaďí mi to
- c) netěším se

8. Jak vycházíš se svými spolužáky?

- a) velmi dobře
- b) s některými dobře, některými ne
- c) nevycházím s nimi dobře, nemají mě rádi

9. Jaký je podle Tebe přístup učitelů k žákům – cizincům?

- a) zvýhodňují české žáky
- b) zvýhodňují cizince
- c) chovají se ke všem stejně

10. Máš nějaké české kamarády?

- a) ano, mám jich hodně (více než 5)
- b) ano, mám jich, ale málo (méně než 5)
- c) ne, nemám žádné české kamarády

11. Pociťuješ nějaké nepřátelství, ze strany českých dětí, protože pocházíš z jiné země?

- a) ano, pociťuji to, dávají mi to najevo. *(trochu)*
- b) teď už ne, ale dřív jsem se s tím setkal(a)
- c) ne, nic takového jsem nezažil

12. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?

- a) žádný
- b) 1-2
- c) 3 a více

13. Co je hlavním důvodem proč nechodíš do žádného zájmového kroužku/oddílu. (Pokud navštěvuješ nějaký zájmový kroužek, tak dotaz přeskoč.)

- a) finanční náročnost
- b) nesouhlas rodičů
- c) nehody ostatními účastníky kroužku
- d) dojíždění
- e) malá kapacita míst
- f) jiný *(nevolnost)*

14. Jaké lidové tradice s rodinou dodržujete?

- a) snažíme se dodržovat české lidové tradice
- b) snažíme se dodržovat naše původní tradice
- c) české i naše původní
- d) žádné

15. Jaký jazyk používáte doma (v ČR) s rodinou?

- a) mluvíme naším mateřským jazykem
- b) mluvíme hlavně naším mateřským jazykem, ale někdy i česky
- c) mluvíme převážně česky, ale někdy i mateřským jazykem
- d) mluvíme jen česky

16. S kým často trávíš volný čas?

- a) většinou doma s rodinou
- b) většinou s kamarády a spolužáky
- c) většinou sám(a)

17. Připadají Ti Češi v něčem odlišní?

- a) ano, chovají se jinak
- b) ano, jsou jiní, ale neumím posoudit v čem
- c) ne, nevnímám žádné rozdíly

4. Informant s kódovým označením 4M (ohnisková skupina č.2)

DOPLŇUJÍCÍ DOTAZNÍK

1. Když jsi přijel(a) do České republiky, tak jsi cítil(a)
 a) radost
 b) smutek
 c) bylo ti to jedno
2. Když si na ty skamžiky opět vzpomeneš, tak se ti vybaví
 a) opět pocit stesku
 b) jsi rád(a), že se tak rodiče tehdy rozhodli
 c) už si na to nevyzpomínáš.
3. Líbí se Ti v České republice?
 a) ano, velmi
 b) nevim
 c) ne, vůbec
4. Co se ti vybaví, když se zamyslíš nad kulturou České republiky? (doplň)
Vánoce
5. Líbí se ti ve škole, kterou nyní navštěvuješ?
 a) ano líbí, chodím do školy rád(a)
 b) něco se mi líbí, něco se mi nelíbí
 c) ne, protože chodím do školy nerad
6. Jak dlouho jsi si zvykl(a) na českou školu?
 a) zvykl(a) jsem si rychle poměrně rychle, asi jeden rok
 b) bylo to těžké, ale už jsem si tady zvykl(a)
 c) nemohu si zatím zvyknout, pořád mám ve škole problémy.
7. S jakými pocity chodíš do školy?
 a) vždycky se těším
 b) nevadí mi to
 c) netěším se
8. Jak vycházíš se svými spolužáky?
 a) velmi dobře
 b) s některými dobře, některými ne
 c) nevyházím s nimi dobře, nemají mě rádi
9. Jaký je podle Tebe přístup učitelů k žákům – cizincům?
 a) zvýhodňují české žáky
 b) zvýhodňují cizince
 c) chovají se ke všem stejně
10. Máš nějaké české kamarády?
 a) ano, mám jich hodně (více než 5)
 b) ano, mám jich, ale málo (méně než 5)
 c) ne, nemám žádné české kamarády
11. Pociťuješ nějaké nepřátelství, ze strany českých dětí, protože pocházíš z jiné země?
 a) ano, pociťuji to, dávají mi to najevo.
 b) teď už ne, ale dřív jsem se s tím setkal(a)
 c) ne, nic takového jsem nezažil
12. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?
 a) žádný
 b) 1-2
 c) 3 a více
13. Co je hlavním důvodem proč nechodíš do žádného zájmového kroužku/oddílu? (Pokud navštěvuješ nějaký zájmový kroužek, tak dotaz přeskoč.)
 a) finanční náročnost
 b) nesouhlas rodičů
 c) neshody ostatními účastníky kroužku
 d) dojíždění
 e) malá kapacita míst
 f) jiný
14. Jaké lidové tradice s rodinou dodržujete?
 a) snažíme se dodržovat české lidové tradice
 b) snažíme se dodržovat naše původní tradice
 c) české i naše původní
 d) žádné
15. Jaký jazyk používáte doma (v ČR) s rodinou?
 a) mluvíme naším mateřským jazykem
 b) mluvíme hlavně naším mateřským jazykem, ale někdy i česky
 c) mluvíme převážně česky, ale někdy i mateřským jazykem
 d) mluvíme jen česky
16. S kým často trávíš volný čas?
 a) většinou doma s rodinou
 b) většinou s kamarády a spolužáky
 c) většinou sám(a)
17. Připadají Ti Češi v něčem odlišní?
 a) ano, chovají se jinak
 b) ano, jsou jiní, ale neumím posoudit v čem
 c) ne, nevnímám žádné rozdíly

5. Informant s kódovým označením 5M (ohnisková skupina č.2)

DOPLŇUJÍCÍ DOTAZNÍK

1. Když jsi přijel(a) do České republiky, tak jsi cítil(a)

- a) radost
- b) smutek
- c) bylo ti to jedno

2. Když si na ty okamžiky opět vzpomeneš, tak se ti vybaví

- a) opět pocit stesku
- b) jsi rád(a), že se tak rodiče tehdy rozhodli
- c) už si na to nevzpomínáš.

3. Líbí se Ti v České republice?

- a) ano, velmi
- b) nevím
- c) ne, vůbec

4. Co se ti vybaví, když se zamyslíš nad kulturou České republiky? (doplň)

VAŘENÍ

5. Líbí se ti ve škole, kterou nyní navštěvuješ?

- a) ano líbí, chodím do školy rád(i)
- b) něco se mi líbí, něco se mi nelíbí
- c) ne, protože chodím do školy nerad

6. Jak dlouho jsi si zvykal(a) na českou školu?

- a) zvykal(a) jsem si rychle poměrně rychle, asi jeden rok
- b) bylo to těžké, ale už jsem si tady zvykl(a)
- c) nemožu si zatím zvyknout, pořád mám ve škole problémy.

7. S jakými pocety chodíš do školy?

- a) vždycky se těším
- b) nevadí mi to
- c) netěším se

8. Jak vycházíš se svými spolužáky?

- a) velmi dobře
- b) s některými dobře, některými ne
- c) nevycházím s nimi dobře, nemají mě rádi

9. Jaký je podle Tebe přístup učitelů k žákům – cizincům?

- a) vyhodňují české žáky
- b) vyhodňují cizince
- b) chovají se ke všem stejně

10. Máš nějaké české kamarády?

- a) ano, mám jich hodně (více než 5)
- b) ano, mám jich, ale málo (méně než 5)
- c) ne, nemám žádné české kamarády

11. Pociťuješ nějaké nepřátelství, ze strany českých dětí, protože pocházíš z jiné země?

- a) ano, pociťuji to, dávají mi to najevo.
- b) teď už ne, ale dřív jsem se s tím setkal(a)
- c) ne, nic takového jsem nezžil

12. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?

- a) žádný
- b) 1-2
- c) 3 a více

13. Co je hlavním důvodem proč nechodíš do žádného zájmového kroužku/oddílu. (Pokud navštěvuješ nějaký zájmový kroužek, tak dotaz přeskoč.)

- a) finanční náročnost
- b) neshody rodičů
- c) neshody ostatními účastníky kroužku
- d) dojíždění
- e) malá kapacita míst
- f) jiný

14. Jaké lidové tradice s rodinou dodržujete?

- a) snažíme se dodržovat české lidové tradice
- b) snažíme se dodržovat naše původní tradice
- c) české i naše původní
- d) žádné

15. Jaký jazyk používáte doma (v ČR) s rodinou?

- a) mluvíme našim mateřským jazykem
- b) mluvíme hlavně našim mateřským jazykem, ale někdy i česky
- c) mluvíme převážně česky, ale někdy i mateřským jazykem
- d) mluvíme jen česky

16. S kým často trávíš volný čas?

- a) většinou doma s rodinou
- b) většinou s kamarády a spolužáky
- c) většinou sám(a)

17. Připadají Ti Češi v něčem odlišní?

- a) ano, chovají se jinak
- b) ano, jsou jiní, ale neumím posoudit v čem
- b) ne, nevím/mau žádné rozdíly

Děkují Vám za vyplnění dotazníku.
Bc. Petr Vápeník - student UTB Zlín

6. Informant s kódovým označením 6M (ohnisková skupina č.2)

DOPLŇUJÍCÍ DOTAZNÍK

1. Když jsi přijel(a) do České republiky, tak jsi cítil(a)
 a) radost
 b) smutek
 c) bylo ti to jedno
2. Když si na ty osamělosti opět vzpomeneš, tak se ti vybaví
 a) opět pocit stesku
 b) jsi rád(a), že se tak rodiče tehdy rozhodli
 c) už si na to nevzpomínáš.
3. Líbí se Ti v České republice?
 a) ano, velmi
 b) nevím
 c) ne, vůbec
4. Co se ti vybaví, když se zamyslíš nad kulturou České republiky? (doplň)
5. Líbí se ti ve škole, kterou nyní navštěvuješ?
 a) ano líbí, chodím do školy rád(a)
 b) něco se mi líbí, něco se mi nelíbí
 c) ne, protože chodím do školy nerad
6. Jak dlouho jsi si zvykal(a) na českou školu?
 a) zvykal(a) jsem si rychle poměrně rychle, asi jeden rok
 b) bylo to těžké, ale už jsem si tady zvykl(a)
 c) nemohu si zatím zvyknout, pořád mám ve škole problémy.
7. S jakými pocity chodíš do školy?
 a) vždycky se těším
 b) nevádí mi to
 c) neteším se
8. Jak vycházíš se svými spolužáky?
 a) velmi dobře
 b) s některými dobře, některými ne
 c) nevycházím s nimi dobře, nemají mě rádi
9. Jaký je podle Tebe přístup učitelů k žákům – cizincům?
 a) zvýhodňují české žáky
 b) zvýhodňují cizince
 c) chovají se ke všem stejně
10. Máš nějaké české kamarády?
 a) ano, mám jich hodně (více než 5)
 b) ano, mám jich, ale málo (méně než 5)
 c) ne, nemám žádné české kamarády
11. Pociťuješ nějaké nepřátelství, ze strany českých dětí, protože pocházíš z jiné země?
 a) ano, pociťuji to, dávají mi to najevo.
 b) teď už ne, ale dřív jsem se s tím setkal(a)
 c) ne, nic takového jsem nezažil
12. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?
 a) žádný
 b) 1-2
 c) 3 a více
13. Co je hlavním důvodem proč nechodíš do žádného zájmového kroužku/budílu. (Pokud navštěvuješ nějaký zájmový kroužek, tak dozraj přestoč.)
 a) finanční náročnost
 b) nesouhlas rodičů
 c) neshody ostatními účastníky kroužku
 d) dojíždění
 e) malá kapacita míst
 f) jiný
14. Jaké lidové tradice s rodinou udržujete?
 a) snažíme se dodržovat české lidové tradice
 b) snažíme se dodržovat naše původní tradice
 c) české i naše původní
 d) žádné
15. Jaký jazyk používáte doma (v ČR) s rodinou?
 a) mluvíme naším mateřským jazykem
 b) mluvíme hlavně naším mateřským jazykem, ale někdy i česky
 c) mluvíme převážně česky, ale někdy i mateřským jazykem
 d) mluvíme jen česky
16. S kým často trávíš volný čas?
 a) většinou doma s rodinou
 b) většinou s kamarády a spolužáky
 c) většinou sám(a)
17. Připadají Ti Češi v něčem odlišní?
 a) ano, chovají se jinak
 b) ano, jsou jiní, ale neumím posoudit v čem
 c) ne, nevnímám žádné rozdíly

Děkují Vám za vyplnění dotazníku.
Bc. Petr Vápeník – student UTR Zlín